

II RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 54 (34).** 1923 a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine ja muutmine. — 2. Komisjonide täiendawad walimised. — 3. Posti-telegraafi-telefoni maksude arwestamise korra muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Walla omawalitsuste 1923 a. puudujääkide katmise seadus — I lugemisel.

**II Riigikogu koosolek 14. detsembril
1923 a. kell 10 hom.**

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**, wahepeal abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Walitsuse looshis: siseminister **K. Einbund**, töö-hoolekandeminister **O. Amberg**, välisminister **Fr. Akel**, kohtuminister **R. Gabrel**.

P ä e w a k o r d:

1) Posti-telegraafi-telefoni maksude arwestamise korra muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

2. Walla omawalitsuste 1923 a. puudujääkide katmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

3. 1915 a. 9. jaanuaril antud kapitalide pealt wõetawa maksu muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Riigi 1924 a. eelarwe — Wabariigi Walitsuse ettepanek.

5. Eesti ning Daani-Islandi wahel kaubandusliikude wahekordate korraldamiseks 7. sept. 1924 a. wahetatud nootide kinnitamise seadus — III lugemisel.

6. Eesti-Daani wahelise tööstusliikude leiduste, joonistuste ja mudelite kaitsekokkuleppe kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

7. Eesti-Daani wahelise kauba- ja tööstusmärkide kaitsekokkuleppe kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

8. Eesti-Luksemburgi wahelise kauba- ja tööstusmärkide deklaratsiooni kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

9. Eesti-Saksamaa wahelise esialgse majanduskokkuleppe kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

10. Wene ajutise walitsuse poolt 29. juulil 1917 a. antud määruse VI osa § 2 äramuutmise ja wangistusseaduse § 363 maksmapanemise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolek algab kell 10.20 min.

1. Päewakorra Juhataja K. Wirma täiendamine ja ma: Päewakorra asjus muutmise. on mul teatada, et 4. päewakorra-punkt —

riigi 1924 a. eelarwe päewakorrast ära jääb, sest et see eelmise koosoleku otsuse põhjal eelarwe-komisjoni on antud. Ühtlasi langeb ära riigi 1924 a. eelarwe pealelõunase koosoleku päewakorrast. Wahepeal on Riigikogu juhatusese esitatud rahaasjanduse komisjonist seadused, mis tuleks kiiremas korras läbi arutada, ja juhatus kawatseb need pealelõunase koosoleku päewakorda wõtta.

Päewakorra kohta on sõna rkl. Jõeäär'el.

A. Jõeäär (sd.): Panen ette päewakorda wõtta 1. punktina komisjonide täiendawad walimised.

Juhataja **K. Wirma:** Muuseas on ka esitatud ettepanek rkl. Kangur'i poolt wõtta käesolewa koosoleku päewakorda 1. punktina komisjonide täiendawad walimised. Selle kohta, et wõtta päewakorda komisjonide täiendawad walimised, on ka demokraatliku liidu poolt wastaw ettepanek tehtud.

Panen hääletamisele, et päewakorda täiendada, esimeseks punktiks wõttes komisjonide täiendawad walimised. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Muid ettepanekuid päewakorra kohta ei ole, sellega on päewakord wastu wõetud täiendusega ja juhatusese poolt tehtud muudatusega.

2. Komisjonide täiendawad walimised. **A. Jõeäär** (sd.): Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel panen ette eelarwe-komisjonist lahkunud A. Rei asemele walida E. Martinson.

P. Keerdo (töörp.): Eestimaa töörahwa partei Riigikogu rühma ja sellega eelarwe-komisjoni walimisteks ühinenud väljaspool rühmi olewate kommunistlikkude Riigikogu liigete poolt panen ette walida eelarwe-komisjoni Riigikogu liikmed Allik, Heideman, Janson, Reesen ja Weiram.

Juhataja K. Wirma: Siis on weel kirjalikult teatanud rkl. Märtson, et tema ära astub eelarwe-komisjonist ja ühtlasi on ka ettepanek tehtud tema asemele eelarwe-komisjoni walida rkl. Anniko. Nii on siis kolm ettepanekut: 1) Rkl. Rei asemele walida eelarwe-komisjoni rkl. Martinson, 2) rkl. Märtson'i asemele walida rkl. Anniko ja 3) walida eelarwe-komisjoni Riigikogu liikmed Allik, Heideman, Janson, Reesen ja Weiram.

Kas tehakse ettepanekuid hääletamise korra kohta?

(Wahelhüüe pahemalt poolt: Korraga walida! Wahelhüüe paremalt poolt: Rühmade wiisi walida!)

Hääletamise korra kohta on tehtud kaks ettepanekut, esimene — korraga walida ja teine — rühmade wiisi. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtaw enamusega on ettepaneku wastu. (P. Keerdo (töörp.): Palun ära lugeda.) Nõutakse hääle äralugemist. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepanek on saanud poolt 20 häält, wastu 32 häält, sellega tagasi lükatud.

Asun teise ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtaw enamusega on otsustatud rühmade wiisi hääletada.

Hääletamisele tuleb ettepanek walida eelarwe-komisjoni rkl. Rei asemele rkl. Martinson. (Hääletatakse.) Nähtaw enamusega on rkl. Martinson eelarwe-komisjoni walitud.

Kes on selle poolt, et eelarwe-komisjoni rkl. Märtson'i asemele walida

rkl. Anniko. (Hääletatakse.) Nähtaw enamusega on rkl. Anniko walitud.

Hääletamisele tuleb ettepanek walida eelarwe-komisjoni Riigikogu liikmed Allik, Heideman, Janson, Reesen ja Weiram. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. (Hüüded: Ära lugeda!) (Hääletatakse, loetakse hääli.) Poolt on 22 häält, wastu — 32, — sellega ei ole need Riigikogu liikmed walitud.

3. Posti-telegraafi-telefoni maksude arwestamise korra muutmise seadus — I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Tamme:** Wäga austatud Riigikogu liikmed! Teiste päranduste hulgas,

mida meie oleme saanud endiselt tsaariwalitsuselt, on ka praegu ametikohtades maksew sissetulekute ja väljaminekute summade arwestamise wiis. Peab alla kriipsutama, et meie wana seaduse poolt ettenähtud arwestamise wiis mitte enam elunõuetele ei wasta ja ühtepuhku uuen-duste järele kisendab. Esimene samm selles suhtes on tehtud. Teedeministeerium on oma peale wõtnud selle ülesande: need uuendused ja muudatused maksuma panna, mis mujal kultuurriikides on igapäewasteks nähtusteks tunnistatud. Mina kui aruandja, keda see asi kui raamatupidajat huwitas, isiklikult käisin Tallinna postkontoris, waatasin raamatud läbi, kuidas nad siiaamaani on peetud ja missugused uuendused tahetakse maksuma panna. Jõudsin otsusele, et need uuendused tõesti wastuwõetawad on. Mu härrad, teie teate, et igalpool on tunnustatud kahekordne raamatupidamine. Sarnane raamatupidamine on meil olnud ka postipeawalitsuses ja jääb seal ka püsima, nii et see seaduseelnõu, mida ma nüüd esitan, ei puuduta postipeawalitsust. Postipeawalitsus peab raamatuid pidama ja bilansid kokku wõtma ja tema kätte koondub kõik arwestus terwes Eestis. See seadus puudutab ainult postiametkonda. Tema ülesanded on ühelt poolt kassa arwestamist ühtlustada, seda ülewaatlikuks teha; teiselt poolt tööd vähendada ja kolmandalt poolt kontroleerimiswõimalusi kergendada. Siiaamaale peeti igasuguse kulu ja tulu kohta kassaraamatuid. Arusaadaw, et kassaraamatuid teatud ajal ära wõtta ametnikkude käest kontrolli otstarbel ei ole igakord

wõimalik. See takistab tööd ja kontrollil ei ole võimalik igakord ligi pääseda. Kontrollil ei olnud see mitte ükskõik, sellepärast kaaluti seda asja ja wiimaks leppisid kokku teedeminister, rahaminister ja riigikontrolloör, et uuendused tulewad maksma panna. Meie teame, et raamatupidamise alal, iseäranis Ameerikas, kõige energiaga on wastu võetud nõndanimetatud kaartide süsteem. See süsteem on igaihele tuttaw raamatukogude kataloogidest. Enne olid seal ka raamatud, kuhu sisse kanti järjekorras iga kõide ja raamat. Teie teate, kui raske see oli: Kui üks isik selle kallal töös oli, teised pidid siis korda ootama. Samuti oli raske raamatukogu ametnikudel ühel ja samal ajal tööd teha. Kui aga maksma pandi kaardisüsteem, siis wõiwad seal mitusada isikut korruga tegewuses olla. — Meie teame, et kaarti wõib wälja wõtta ja jälle tagasi panna. — Samasugune kaardisüsteem tungis ka kontori-tesse ja kaubamajadesse ja tagajärjed on väga head. Esiialgu oli see nähtus, nagu iga uus nähtus, wanale raamatupidajale natukene wõrastaw, kes niisama, kui teisedki nõrgad isikud teatud suhtes armastawad wormalismi, aga uuendus löi läbi. Nüüd on ta päris igapäewaseks asjaks saanud. Samalaadilist kaardisüsteemi iseloomu kannab ka see uuendus, mida teedeminister tahab maksma panna posti ametkonnas, peaasjalikult rahasummade arwestamiseks. Rahasummad, millega postiasutus tegemist teeb, on kolmesugused: tulud, transfertsummad ja kulud. Tulud on kõigil juba teada, need on telegrammide, telefoni, postmarkide ja tempemarkide eest saadawad summad. Transfertsummad on ülewiidawad summad, kas transfertkaardi ehk wiimasel ajal õige tarwitatawa tsheki abil. Kulud on siin palgad ja nõnda ütelda eelarwe raamides juba ettenähtud rahamäärad. Selleks arwestamiseks oli enne mitu kassaraamatut, nüüd kaowad need kassaraamatud ära ja asemele tuleb kassaleht kahekülgne, lahtritesse jaotatud ja igal lahtril on pealkirjaga ära tähendatud, misugused summad sinna tulewad üles tähendada. Kassalehe ühel poolel on sissetuleku summad, teisel poolel — wäljamineku summad. Lehel on 31 joont, iga päewa jaoks üks joon. Kohe peale operatsiooni aja lõppu kannab wastaw ametnik päewa jooksul sissetulnud ja wäljaläinud summad wastawaisse lahtritesse ja koondab

dokumendid, transferdi tshekid ja teised summad selle peale. Pearegistri lehe juurde käiwad weel kaks iseäralikku lehte, mida praktikas wälja on töötatud ja mis ka üksikasjaliselt kokku on seatud. Kuu lõpul wõetakse kõik erisummad kokku ja saadetakse see leht riigikontrolli ühes dokumentidega nii, et riigikontrollil kohe võimalik on rewideerimist ette wõtta. Sellest registrelehest jääb ära kiri posti-peawalitsusele.

Selles asjas on palju wastu waieldud ja öeldud: aga kui leht kaduma läheb. Seesama wastuwäide on ka kaardisüsteemi kohta olnud. Lõppude lõpuks wõiwad ka raamatud ära kaduda, siis on siin juba wargusega tegemist. Nende põhjenduste põhjal seda uuendust tagasi lükata on mõtteta, sest et see toob kaasa tööle lihtsustust ja kontrollile kergendust. Teiseks tahaksin tähelepanu juhtida selle peale, mis juba üdkommisjonis arutuse all oli, ja nimelt tahetakse ka see uuendus maksma panna, et kwiitungite wäljaandmine ei peaks ametnikul sunduslik olema, waid ainult siis, kui keegi oma paki ehk raha posti peale ära annab ja kwiitungit nõuab, siis ainult see temale ka antakse, just nagu mõnes teises riigis. Ma arwan, et see korraldus meil Eestis weel enne aegne on, sest wäljamaal toob inimene ise walmistatud kwiitungi kaasa ja ametnik kirjutab sellele alla. Meil aga ei saa seda korda praegu weel mitte maksma panna, sest meie intelligents ja haridus ei ole weel nii kõrgele jõudnud, et meil sellega inimesed hakkama saaksid ja sellepeale tahtsin mina teedeministri ja teiste tähelepanu juhtida, et sarnase kwiitungite mittesundusliku wäljaandmise tagajärjel wõiwad isegi kuritarwitused tekkida. See on nüüd selle seaduse, nõnda ütelda, arwestamise tehniline osa. Juriidiline osa on aga selles, et ära jääb — obstshij stshetnõi ustaw — § 16, mis ütleb, et kassaraamatut peab peetama, kui ametkonnas on tegemist sissetulewate ja wäljaminewate summadega. Järgmised sama ustawi paragrahwid, mis ka nüüd makswuse kaotawad, ütlewad, kuidas parandada kwiitungites tehtud wigu. Arusaadawalt on meile nüüd mitmelt poolt seletatud, et kui meie uuendusi tahame maksma panna, siis peame wastawa wana seaduse osa ka täielikult ära muutma, mitte aga nii, et ühel ametkonnal jääb teatud osa seadusest ära, aga teises ametkonnas on ta endiselt maksew. See on muidugi ebanor-

maalne nähtus, aga siis peab siin muidugi mõista keegi esimese sammu tegema ja kui teedeministerium ühes posti-peawalitsusega on selle tarwiliku sammu teinud ja tahab need uuendused maksa panna, siis, mina arwan, peaks Riigikogu ka sellega leppima. Sellele peaks järgnema nüüd teine samm, et üldse peaks wõetama kaalumise alla see obshtshi stshjetnõi ustaw ning pannakse temas tarwilikud parandused ja muudatused maksuma, arwesse wõttes seda arwestuse tehnikat, mis mujal igalpool on juba läbi wiidud. Et aeg wäga kiire ja uuel aastal otsustada tuleb, kas endised raamatud püsima jääwad wõi tulewad uued ära tellida, wõi kui Riigikogu selle seaduse nõnda wastu wõtab, siis minnakse kohe uute lehtede juurde. Sellepärast on siis ka § 3 sisse wõetud, mida Wabariigi Walitsuse ettepanek mitte ette ei näe, mida aga leiti üldkommisjoni poolt waja olewat nimetatud seadusesse wõtta ja nimelt: käesolew seadus hakkab maksta 1. jaanuarist 1924 a.

Need on siis kokku wõttes põhjused, mis wälja kutsusid käesolewa seaduse, ja ma teen üldkommisjoni nimel ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

4. Walla omawalitsuste 1923 a. puudujääkide katmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Birkenberg:** Austatud Riigikogu liikmed! Walla omawalitsuste puudujääkide katmise seadus annab wõimaluse meie waldade omawalitsuste rasket majanduslikku seisukorda lahendada. Sellepärast on soowitaw, et seadus kiires korras wastu wõetaks, kui mitte, siis peaks mingisugust teist teed leidma, et meie walla omawalitsused endi puudujääke saaksid katta, sest nagu teada on paljude walla omawalitsuste puudujäägid nii suured, et neil ajutiselt tuleks oma tegewust katkestada kuid mitte üksi walla omawalitsuste tegewust, waid ka teiste asutuste tegewust, mis walla omawalitsuste korralduste alla kuulwad. Wabariigi Walitsus, seda silmas pidades, on esitanud Riigikogule selleko-

hase seaduseelnõu, mille läbi wõimaldatakse walla omawalitsustele maksusid wõtta puudujääkide katmiseks. Riigikogu rahaasjanduse komisjon, seda seadust läbi waadates, tegi mõned muudatused, mis küll sisuliselt seadust ei muuda. Üks muudatus pealkirjas ja teine, et esimene ja teine punkt koondati ühte. Teises punktis oli ette nähtud see kord, kuidas neid maksusid sisse wõetakse, samuti ka edasikaebtuste kord, kuid rahaasjanduse komisjon koondas selle esimese punkti alla ja pidas tarwilikuks seal ära tähendada praeguste makswate seaduste pealkirjad ning missuguses „Riigi Teatajas“ nad kättesaadawad on. Siis tegi weel rahaasjanduse komisjon märkuse punkt I juurde, mis ära näitab, missugused liikumata warandused maksust wabastatakse; wabastatakse need omnikud maksust, kellelt wõetaw maksusumma on wähem kui 25 marka ja seda nimelt sellepärast, et sissenõudmise kulud lähewad rohkem maksuma kui see maksusumma wälja teeb. Pikemaid läbirääkimisi kutsus rahaasjanduse komisjonis see wälja, missuguseid makse tuleb wõtta puudujääkide katteks. Kas tuleks uuesti lisamaksusid wõtta wõi peab seda keskwalitsuse summadega katma. Ühelt poolt tehti ettepanek, et lisamaksu wõtta soowitaw ei ole, waid peaks seda katma kas laenu teel wõi otsekohe toetussummade näol. Pikematel läbirääkimistel selgus, et see soowitaw ei ole, kui omawalitsuse puudujääke hakatakse katma keskwalitsuse toetussummadega. Mis puutub laenudesse, siis on näha olnud, et need katsed tagajärgi andnud ei ole. Arwati, et toetussummade andmisega saaks wast seda kätte, et järgmistel aastatel puudujääk, wõib olla, palju suurem on, kui käesolewal aastal. Rahaasjanduse komisjon leidis, et praegu ei ole walitsusel toetussummasid omawalitsuste puudujääkide katmiseks. Rahaasjanduse komisjoni enamus wõttis wastu „omawalitsuste puudujääke tuleb katta lisamaksude wõtmisega“. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Sotsiaaldemokraatlikul Riigikogu rühmal on tulnud korduvalt tähelpanu juhtida selle peale, et see maksukoorem, mis praegu kodanikkude peal

lasub, mida kodanikkudelt võetakse nii riigi kui omavalitsuste heaks, suur on. On ka korduvalt tähelepanu selle peale juhitud, et maksukoorem lasub praegu maksivate seaduste puudulikkuse tõttu just vaesemate kihtide õlgadel ja on nõutud sellepärast meie maksuseaduste rewideerimisele võtmist, meie maksusüsteemi uuendamist. On juhitud ka tähelepanu selle peale, missuguses seisukorras meie omavalitsuse asutused, eriti wallavalitsused praegu aineliselt on just sellepärast, et riigivõim paneb küll nende peale kohustusi, kuid ei ole sellejuures ära näidanud neid allikaid, kust omavalitsused nende uute ülesannete täitmiseks tarvilisel määral raha võiksid leida. Ja kõige selle tagajärg on puudujääk. See raske seisukord, milles meie omavalitsused eestkätt just praegu asuvad, on mõnel pool isegi nii kaugele läinud, et walla- ja koolimaju haamriallaminek ähwardab. Arutuselolew seadus, mis alles 28. novembril k. a. Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule esitati, on elawaks tõenduseks selle kohta, et praegune Wabariigi Walitsus, eriti siseministeerium meie omavalitsuste seisukorda küllalt ei hinda, küllalt tähele ei pane. Wabariigi Walitsus rajab selle seaduseelnõu nende andmete peale, mis talle kohapealt on tulnud eelarwete näol ja mis on seletuskirjale juurde lisatud. Kuid need andmed olid temal juba aasta tagasi ja ka eelmiste aastate aruannete ja eelarwete järele wõis tema meie waldade seisukorrast samasugust pilti saada, sest 1920 ja 1921 a. olid waldadel ka puudujäägid, mis wäga hästi meie siseministeeriumil teada, kelle alla kuulub meie omavalitsuste järewalwe ja missugust järewalwet ta mõnes asjas õige tuntawalt teostab. Siseministeeriumil oleks pidanud ka selles asjas tarwilik ülewaade olema. Walla sissetulekute ja wäljaminekute eelarwe ja aruannete ajutise seaduse § 78 järele peawad walla aastaeelarwed mitte hiljem kui 1-seks detsembriks kinnitatud olema. Waldade seisukord nende eelarwete ja nende materjaalide järele, mis siia juurde on lisatud ja mis põhjal see seadus on rajatud, pidi wähemalt aasta warem siseministeeriumile teada olema. Puudujäägid on ju eelarwetes näidatud, need on kaetud seal toetuse ja laenuga ja isegi seadusewastaselt on siin nimetatud sõna „puudujääk“, mida eelarwe mitte sisaldada ei tohiks. Täheleb siseministril

pidi waldade 1923 a. puudujääk juba aasta tagasi teada olema ja nüüd alles aasta hiljem tullakse teid otsima, kuidas neid puudujääkisid katta. Ja nüüd, aasta hiljem hakatakse ka selleks tarwitama sarnaseid teid, mis on omapärased ja algupärased ning ainult Eestis wõimalikud, mida aga mujal mitte ei tarwitata. Siin hakatakse kodanikka tagantjärele möödäläinud aasta eest maksutama. Kui mitte kõwemini öelda, siis on see lihtsalt hoolimatus, ja mitte ainult hoolimatus, waid see on ka ametikohuste mittetäitmine meie siseministeeriumi ja walitsuse poolt. Wallaelanikud on juba suurte raskustega jõudnud 1923 a. maksude rägastikust peaaegu läbi. Neil on tulnud oma wäikestest sissetulekutest koguda need summad. Ja nüüd, kus nad on mõelnud, et ühes 1923 aasta minekuga ka kohused selle aasta kohta lõppenud on, sest et makswad seadused teisi kohustusi peale ei ole pannud, nüüd tuleb elanikul walmistama hakata uute maksude wastu, sest tullakse lisamaksu-seadustega. Sarnane nähtus on täiesti lubamatu, ja ärgu arwatagu meie walitsuse kui ka siseministeeriumi poolt, et meie kodanikkude peale wõib ilma piirita maksusid laduda. Ka siin on oma piirid olemas. Tõsi on, et meie waldadel on suured puudujäägid ja et nad raskes seisukorras on. Aga kui waatame waldade wäljaminekuid, mis kõige rohkem jõupingutust nõuawad, siis näeme, et need sarnased on, mis õieti osalt, kui mitte täiesti keskwalitsuse ülesannete hulka kuulurwad, ja mis sellegi peale waatamata oma täie raskusega meie waldade peal lasurwad. Ka sellekohased omawalitsuse seadused, pensioni- ja hoolekandeseadus on meil wälja andmata, kuigi sellejärele tungiw tarwidus on ja seda mitmel korral toonitatud on. Üks sarnastest ülesannetest on meie waeste eest hoolekanne, mis nõuab 22 miljonit. Sellejuures on wist igal ühel teada, missuguses seisukorras hoolekanne waldades praegu on. Sellest kõneles isegi kristliku erakonna esitaja. Otstarbekohasem oleks, kui see rühm katsuks ka oma koalitsiooni liidus tõuget anda walitsusele, et tema selles asjas ka mõnesuguseid samme astuks. Tõsi on, et hoolekandeseadus on esitatud Riigikogule. Kuid mis meie kuuleme? Et ajakirjanduses selle ministeeriumi osakondade juhatajad, kes selle seaduseelnõu esitanud, nimelt hoolekande- ja terwishoiu-osakonna juhatajad selle seaduse

sisu otstarbekohasuse üle suurt sulesõda peavad. (H. Bauer (kristl.): Sotsid!) No, Teile võib „Lendaw siga“ ka sots olla. Mis puutub hoolekandesse, siis on see praegu täiesti puudulik. Mina arwan, et seda peaks nägema ka see isik, kes ütleb, et tema punaseristi sildi all mingisugust heategewat tööd teeb meie riigis. Kes selle seisukorra peale just hoolekande suhtes kõige vähem tähelpanu pööravad, on siseministerium ja Wabariigi Walitsus. Kui oleks wastawad otstarbekohased seadused wälja antud, siis on kindel, et ka üks osa nendest kuludest peab meie keskwalitsuse peale wõetama. Need ei ole mitte kohaliku tähtsusega, waid üleriiklikud ülesanded. Teised wäljaminekud, mis uute seadustega meie omawalitsuste peale on pandud, on hariduslikud kulud, ja selle peale on tulnud meie waldadel wälja anda 72 miljonit. Need on sarnased kulud, mis ei peaks lastuma ülejõu käiwalt meie waldade peal, waid mille kandmisest tuleks üleriiklikkude korralduste abil üle saada. Nii näeme, et meie waldade wäljaminekud, mis on puudujäägi toonud, on tingitud just sellest, et meie waldade omawalitsuste peale on pandud uute seadustega ülesanded, mis osalt ka keskasutuste ülesannete hulka peaks kuuluma, ja mille täitmisteks ei ole näidatud meie waldade omawalitsustele tuluallikaid. Nii on siis kõige selle tagajärg, et eelarwe järele waldade puudujääk ulatab üle 40 miljoni marga. Kui aga waadelda meie waldade sissetulekuallikaid, siis näeme, et siin lõwiosa sissetulekust langeb isikumaksu peale. Tulumaksu-seadust muudeti ja selle tagajärjel wähenes see tuluosa, mis waldade heaks tuli. See oli nii raha- kui ka siseministeriumile wäga hästi teada, ka walitsusele, et tulumaksu muutmise tagajärjel wallad ühest osast tulust ilma jääwad. Nende otsekohene ülesanne oleks pidanud olema teid leida, kuidas seda tühja kohta täita. Kuid seda ei ole meie Wabariigi Walitsus mitte teinud, kõnelemata sellest, et oleks katsutud üldse neid tuluallikaid rewideerimisele wõtta ja neid otstarbekohaselt korraldama hakata, et katta neid puudujääke, mis waldadele sellest saamatusest, sellest hoolimatusest ning ametikohuste mittetäitmisest on tulnud, mida on üles näidanud meie siseministerium ja Wabariigi Walitsus. Neid puudujääke tahetakse katta nüüd isikumaksuga, mis on juba möödaläinud aas-

tal meie waldadele kõigesuuremat sissetulekut andnud, nimelt ligi 50 miljonit marka on eelarwes näidatud. Käesolewa seadusega tahetakse täiendawalt wõtta isikumaksu, täiendawalt endises suuruses, tähendab, tahetakse mitu isikumaksu wõtta ühel ja samal aastal. Ma arwan, et jõhkramat hoolimatust meie kodanikkude ja wallaelanikkude wastu ei saagi enam näidata, kui sarnase maksustamise korraga. Mis puutub isikumaksusse, siis on see wäga hästi kõigile teada, et see on täiesti õiglusetu ja jäme maks, sest tema wõtmise juures ei wõeta kodanikkude sissetulekut ega waranduse suurust arwesse. Rikas wallas maksab sama palju kui kõige kehwm inimene. Suure ja jõuka talukoha omanik maksab samapalju kui kõigewaesem popsnik. Seda maksu wõetakse praegu ainult mujal suurriikide asumaades, nii Prantsus- kui ka Saksamaa oma asumaade mustanahalistelt elanikkudelt. Prantsusmaal ja Saksamaad lahutab tema asumaade elanikkudest kaugus ja ka weri, kuid meie wõimukandjaid lahutab meie wallaelanikkudest nähtawasti weel suurem wahe, kui prantslasi ja sakslasi nende asumaade elanikkudest ja see wahe on tingitud kõigepealt sellest kitsarinnalsusest, sellest kildkonna huwide tagaajamisest ning sellest lühikesest nägemisest ning hoolimatusest, mis omane on meie praegusele walitsusele, mis omane kõigele sellele kihile, kellest meie praeguse walitsuse seljagust moodustatakse. Öeldakse, et meie wallaelanikud on selle maksuga harjunud ning et seda wõeti ka Wene ajal. Kuid Wene ajal tehti mõndagi asja, mille järele põllumeeste rühma esitajad awalikul koosolekul nii wäga kurdawad ja ohkawad. Kuid ega kõik see, mis Wene ajal tehtud, hea ei olnud. Ja ka Wene ajal heideti see maks kõrwale. See täiendaw maksuseadus, mida meie praegu arutame, maksustab täiendawalt just kõige kehwemaid kodanikke.

Puudujäägid waldadel on tingitud just kahest asjaolust: 1) on need puudujäägid neis waldades, kus on kehwmad kodanikud, kus tuleb liiga wähe liikumata waranduse, tööstuse ja tulumaksust, sest et nendes waldades liikumata warandused on wäikesed, tööstusettewõtteid ei ole ja sissetulekud, mille pealt tulumaksu wõetakse, on ka liig wäikesed. 2) Puudujääke on toonud ka erakorralised wäljaminekud, nagu hoonete ehitamine, ja

wanade parandamine. Nii siis on puudu-
jääke just kõige kehwmatel waldadel,
kus elanikud õige waesed ja õige wiletsas
seisukorras on. Kuj nüüd arwesse wõtta
seda rasket aega, mille peale ka põllu-
meeste rühmast tähelpanu on juhitud,
siis peaks enne mitmekordselt kaalu-
tama seda seisukorda, kui tullakse uute
täiendawate lisamaksude nõudmisega
möödunud aastate eest nendelt elanikku-
delt, kes isegi juba raskete aegade peale
waatamata on wäga raskes seisukorras.
Meie teame, et mõned wallad, kus töös-
tusetewõtted on eeskujulikis seisukor-
ras, saawad üksiku tööstuse pealt umbes
pool miljonit marka maksu, kuna kõige
kehwmatel waldadel neid sissetuleku-
allikaid üldse ei ole, sest nad asuwad
raudteejaamadest ja keskkohadest eemal
ja selle tõttu pole seal tööstuse asutami-
seks soodsaid tingimisi. Nagu ma juba
tähendasin on meie waldade puudujäägid
tingitud sellest, et nende peale on pandud
kohustused, mis õieti peaks lasuma kesk-
walitsuse peal ja mille katmist peaks kor-
raldama üldiste seadustega. Kui walda-
dele on peale pandud suuremad maksud,
kui seda sissetulekud wõimaldawad, siis
on tarwis wäljaminekutele piiri tõmmata.
Keskwalitsuse ülesandeks on nende kat-
miseks kohaseid teid leida. Praegust sea-
dust ei saa aga sisuliselt mitte õiglaseks
ega otstarbekohaseks tunnistada. Riik
peaks teid leidma, et nende waldade
rahalist seisukorda, kes praegu raskes
seisukorras on selle saamatuse tagajärjel,
mida siseministerium üles on näidanud,
jälle õigesse rööpasse juhita. Kui kom-
misjoni aruandja härra Birkenberg ar-
wab, et kui nende puudujääkide katmist
otsekohe just wastawate waldade peale
ei panda, siis selle tagajärg wõib olla see,
et ka edaspidi puudujäägid saawad olema,
siis ei ole see wäide mitte põhjendatud.
Meie waldade wäljaminekud sünniwad
kõik seaduste alusel, selle järele on mit-
mekordne järewalwe. Eelarwed käiwad
kinnitamise alla, tähendab, wallad ei saa
mitte sarnaseid wäljaminekuid teha, mis
ei ole seadusega ette näidatud ja mis ei
ole mitteotstarbekohased. (S e g a n e
w a h e l h ü ü e K. T o n k m a n 'i (põl.)
p o o l t.) No, mina arwan, et teie keskel
on raha ja mammona järele alati suurem
himu olnud, mida on elu sagedasti näida-
nud, kui „sotsidest“ wallawanemate kes-
kel, just teie seljataga seisawad inimesed,
kes warandust koguwad eksides kõige

kümne käsu wastu. (M. Martinson
(põl.): Teie ei tunnista ühtegi
käsku, eile wast waidlesite
härra Lattik'uga.) Kuigi ma härra
Lattik'uga waidlesin, siiski ei taha ma
Teiega sugugi waielda. Ei ole sugugi
karta, et siis, kui meie omawalitsuse sea-
dused wastawalt muudetakse, kui meie
waldade tuluallikaid ülesannetele wasta-
walt korraldatakse, edaspidi puudujäägid
wõiksid tulla, wälja arwatud üksikud
wallad, kus erakorraliselt wäljaminekud,
mis on ühel aastal suuremad. Ma arwan,
et need inimesed, kes meie waldade asju
ajawad, mitte vähem ausad ei ole, kui
need põllumehed, kes siin seletama tule-
wad, et sarnasel korral, kui teisi teid
näidatakse, ja wallaelanikka uute maksu-
dega enam ei karistata, siis wallad ka
edaspidi puudujääkiseid hakkawad sihi-
likult tegema. Mina ei usu, et meie wal-
dade puudujäägid on sihilikud, nagu sele-
tuskirjast järeldada wõib, waid ma olen
näidanud ja see peab selge olema, et need
puudujäägid on tulnud just seaduste puu-
dulikkusest. Kui see nii on, siis on ainu-
kene pääsetee see, et katsutakse neid
puudujääkiseid katta just niisuguste kor-
ralduste läbi, mis ei pane neid raskusi
oma täies ulatuses meie kõige kehwe-
mate ja kõige waesemate elanikkude
peale. Kõike seda arwesse wõttes wõib
ainult käesolewa seaduseelnõu juures üks
otsus olla ja see on, et see seadus tuleb
tagasi lükata.

M. J u h k a m (töer.): Kui Wabariigi
Walitsus wiimati, 12. tunnil, Riigikogule
esitanud on walla omawalitsuste 1923 a.
puudujääkide seaduseelnõu, siis on raske
eelnõu wastu waielda, kui puudulik ja
halb ta iseenesest ka ei ole. Puudulik ja
halb on ta tõepoolest. Juba isikumaks,
seda ei kaitse ega suuda kaitsta keegi, ka
need kohtadel, kellele ta kasulik olema
peaks, see on põllumehed. Eriti halb on
aga asjaolu, et walitsus senni ei ole suut-
nud esitada omawalitsuste maksuseadust.
On ju teada, et wallad ja maakonnad raha-
liselt ääretu raskes seisukorras on. Wal-
dade seisukord on õieti halwem, kui oli
weneajal. Siis olid neil märksa awara-
mad maksuwõimalused, kui praegu. Wal-
dade seisukord on wiimasel ajal, nagu siin
juba tähendati, nii kriitiline, et kohtadel
wallawalitsuste likwideerimisest räägi-
takse, wõi õieti ongi asutud seda tegema.
Eelarwe-kõnedes rõhutati, et halb on

meie hoolekanne. Ja ma pean ütleva, et hoolekanne maal tõepoolest nii halb on, et hoolekande puudumise tõttu hukkuwad wanad ja lapsed. Omawalitsustel peaks olema siin suured ülesanded täita. Praeguse olukorra juures ei saa nemad aga hoolekande heaks pea midagi teha. Maksuseaduse puudumine wõtab omawalitsuselt wõimaluse hoolitseda selle eest, mille eest nad kohustatud on hoolt kandma. Mulle torkas silma aruandja külm rahu seaduseelnõu ettekandmisel. Näib, et samasugune külm rahu walitseb siseministeriumis, rahaministeriumis, ja wast ka põllumeeste kogude hulgas. (M. Martinson (põl.): Igatahes nii suursee ärewus ei ole, kui tormijooks...) Kinnitatakse, et põllumeeste rühm omawalitsuste maksuseadust sihilikult ei taha, ja sellel mittetahtmisel olla teatawad õige kaaluwad tagamõtted. Mina pean ütleva, et omawalitsuste maksuseadus üks hädatarwilikumatest seadustest on, palju tähtsam ja palju tarwilikum kui näituseks perekonnanimede seadus, traawli wõidusõidud wõi totalisaator. Meie rühm hääletab käesolewa seaduseelnõu poolt, ühtlasi awaldades kindlat lootust, et omawalitsuste maksuseadus kõige lähemal ajal Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule esitatakse.

A. Jõeäär (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Eelkõnelejate poolt on juba alla kriipsutatud walitsuse, eriti siseministri äärmist hoolimatust omawalitsuste seisukorra kohta, mis awaldub selles, et senniajani ei ole esitatud ei omawalitsuse põhi-ega maksuseadusi. Minul ei tarwitse selle kohta pikemalt sõna wõtta. Ma wõiks seda etteheidet wast põhjendada mõne dokumendiga, mis näitawad, et juba möödaläinud aastal, kui käsil oli waldade eelarwete kokkuseadmine, ministeriumi poole pöörati märgukirjadega, kuid nähtawasti ei ole neil märgukirjadel mingisugust tagajärge olnud. Ma julgeksin lugupeetud Riigikogu liigetele ette kanda wäljawõtte maakondade liidu nõukogude koosolekul 18. augustil 1922 a. wastuwõetud otsusest eelarwete kokkuseadmise osas, missugusel koosolekul olid esitatud kõik wabariigi maakonnad ja millest osa wõtsid muuseas 8 maakonnawalitsuse esimeest. Selle liidu nõukogu poolt wastuwõetud otsus peaks igatahes olema niiwõrd kaaluw ja tähtis, et Wabariigi Walitsus ta peale tähelpanu oleks

pidanud pöörama, sest koosolekul wiibiwatel omawalitsuste esitajatel oli omawalitsuste raske seisukord kõige paremini teada, samuti abinõud, millega seda oleks wõidud parandada.

Maakondade liidu nõukogu otsustas selles asjas esitada Wabariigi Walitsusele resolutsiooni, kus: a) näidati ära, et eelarwe kokkuseadmine 1923 a. raskem on kui möödaläinud aastal, et wäljaminekud on tõusnud ja mitmel põhjusel weelgi tõusewad. b) Konstateeriti, et maakonna omawalitsuse rahaline seisukord eelarwe kokkuseadmisel, wõrreldes käesolewa aastaga paranenud ei ole, waid halwened selle tõttu 1) et maakondade sissetulekud omawalitsusele tulumaksuseaduse muutmise läbi üldse on wähenenud. Peale selle annab maksu mitteõiglane jaotus linnade ja maa wahel maakondadele wähem kui endine seadus; 2) keskwalitsus ja Riigikogu ei ole maksuseadusi maakondade hädaliste nõuete kohaselt korraldanud. Kulude summat, mis maakondade peale pandud maksuwate seadustega, ei ole wähenatud, eriti on senni tähele panemata jäetud liidu korduwad soowiawaldused kooliõpetajate palgaseaduse rewideerimise suhtes. 3) Maksuwate seaduste ja määrustega on maakondade peale pandud mitmesugused uued wäljaminekud, kuna maksuwate seadustega lubatud sissetulekud ei wõimalda nende kulude katmist, mis maakonna omawalitsuste peale on pandud ja mis kuuluwad ja omawalitsuse mõtte järele peawadki kuuluma omawalitsuse kohustuste hulka.

Selle tagajärjel puudub maakonnawalitsustel wõimalus 1923 a. eelarweid tasakaalu wiia ja puudujäägid tõusewad paratamata suuremateks kui käesolewal aastal.

Selle eest hoidmiseks ja eelarwe kokkuseadmise wõimaldamiseks tunnistab liidu nõukogu tarwilikuks:

1) Tulumaksu mitteõiglase jaotuse riigi, linnade, maakondade ja teiste omawalitsuse asutuste wahel tuleks kiires korras seadusandlikul teel rewideerimise alla wõtta.

2) Linnade eesõigustatud seisukord maakondade ees teiste maksude alal tuleb niisama rewideerida.

3) Senni, kui seadusandlikul teel ei ole wõimaldatud wiia tasakaalu maakondade sissetulekuid kõige hädalisemate wäljaminekutega, tuleb riigil oma kulude kok-

kutõmbamise teel nii suur osa oma sissetulekust anda maakonna omawalitsustele, kui kooliõpetajate palkade maksmiseks tarwis läheb.

4) Ajutiselt kooliõpetajate palkade wäljamaksmiseks tarwisminevad summad tulewad anda maakondadele mitte laenu, waid seadusliku erakorralise eelarwe — sissetulekuna, sest on selge, et maakondade sissetulekud tagantjärele ei wõimalda sarnaste hiigla laenude katmist. Sellest põhimõttest wälja minnes tuleks maakondadele kooliõpetajatele 1922 aasta palkade wäljamaksmiseks antud laen maha kustutada.

Ühtlasi toonitab liidu nõukogu, et maa majanduslik seisukord ei wõimalda uute otsekoheste maksude pealepanemist maakondade puudujäägi katteks.

Nendest märkustest siin wääriwad erilist tähelepanu kaks, nimelt a) et riigil tuleks oma kulude kokkutõmbamise teel wõimaldada wastawat osa sissetulekust anda walla ja maakonna omawalitsustele. Ja b) et maa majanduslik seisukord ei wõimalda uute otsekoheste maksude pealepanemist maakondade puudujääkide katmiseks.

Need mõlemad põhimõtted ei ole walitsuse poolt mitte tähelepanu leidnud, olgu küll, et nemad esitatud said warem weel kui 1923 aasta eelarwe kokkuseadmisele asuti.

Ühtlasi wõiks ma ette tuua resolutsiooni, wastuwõetud wallasekretääride kongressil 5. märtsil 1923 aastal samasuguse küsimuse puhul, mis eriti puudutab walla omawalitsuste praegust majanduslikku seisukorda, mis järgmiselt kõlab: „Läbi arutades walla omawalitsuste praegust majanduslikku seisukorda, leiab wallasekretääride seltsi peakoosolek, et wallad majanduslikult täiesti wäljapääsemata seisukorras on. Selle peale waatamata, et kõik seadustes ettenähtud wõimalused maksustamiseks tarwitamisele on wõetud ja suuremas osas waldades isikumaksu sunnitud on ülemmääras tarwitusele wõtma erandita nii wäiksema kui suurema sissetulekuga kodanikkude jaoks, ei suudeta waldade eelarweid ilma puudujääkideta kokku seada ja puudujäägid ulatawad umbes ühe kolmandikuni.

Seal juures kärbitakse isegi kõige hädatarwilisemaid wäljaminekuid nii hoolekande, rahwahariduse kui ka muudel aladel, mida tunnistab waldade ja maakon-

dade eelarwete wäike kogusumma wõrreldes isegi linna omawalitsuste eelarweteaga.

Walla omawalitsuste asutused täidawad aga tähtsal määral riiklikka ja üldistes huwides tarwilikka ülesandeid.

Et praegusest seisukorrast wäljapääseteed leida ja wõimaldada walla omawalitsustele seaduste järele nende peale pandud ülesandeid täita, oleks tingimata waja põhjalikule rewideerimisele wõtta omawalitsuste maksuseadused kooskõlas riiklikkude maksuseadustega.

Arwesse wõttes asjaolu, et kodanikkude maksujõud juba praegu riiklikkude maksudega ülearu on koormatud, ei ole põhjust loota, et uute maksude sisseadmimine kui need samadel alustel saaks ära jaotatud, kui praegu, tarwilikka tagajärgi annaks. Kõike seda arwesse wõttes otsustab wallasekretääride seltsi peakoosolek pöörata omawalitsusasjade peawalitsuse ja rahaministeeriumi kaudu Wabariigi Walitsuse poole märgukirjaga, juhtides tähelepanu walla omawalitsuste wäljapääsemata seisukorra peale ja soowitades selle parandamiseks eestulewatel aastatel tarwitusele wõtta järgmisi abinõusid:

1) Riiklikkude asutuste wäljaminekuid wõimalikult piirata ja sissetulekuid suurendada, mille läbi wabaneksid summad omawalitsuste asutusele toetuseks;

2) suurendada seda osa tulu ja liikumata waranduste maksust, mis walla omawalitsustele antakse, kunni 50%;

3) oleks soowitaw waranduste lisawäärtuste ja toredusmaksude sisseadmise korral teatud osa nendest omawalitsustele määrata, senni kaua, aga kunni praegune kaudsete maksude suurendamise poliitika kestab, oleks tarwis, et osa piirituse müügist saadawast sissetulekust samuti osa tollidest ja aktsiisidest omawalitsusele antakse.

Kawatsetawa tööstusmaksude peale panemise õiguse ärakaotamise vastu tuleb aga täiesti eitaw seisukoht wõtta.

Käesolewa aasta eelarwe puudujääkide katteks tuleks lubada erakordse abinõuna protsentuaalselt tulumaksule lisa wõtta, walla erakorralise puudujäägi maksuna.

2) Suurendada piiritustshekkide peale toetawat maksu;

3) omawalitsustele tuleks koolide kütteks tarwilikud puud riigi metsast tasuta

anda. Raudteedepiletitele 20% ligi panna omawalitsuste heaks. Hoolekande kulud riigi kanda võtta, vähemalt nõdrameelsete arstimiskulud.

Need soowiawaldused, mis seal vastu võeti, on põhjalikult läbi kaalutud isikute poolt, kes otsekohe meie waldadega kõige lähemas kokkupuutumises ja selle tõttu väga hästi asjaga kursis on. Kuid samuti, kui maakondade liidu nõukogu poolt vastu võetud soowiawaldused, mis eelarwet käsitasid, samuti on ka wallasekretääride poolt wastuwõetud soowiawaldused jäänud hüüdjaks hääleks kõrbes. Nendest soowiawaldustest järeldades, wõiks lugupeetud Riigikogu liikmed täiesti eitawa seisukoha võtta, meile esitatud seaduseelnõu vastu. Sest käesolew seaduseelnõu näeb ette ainult kaht wõimalust puudujääkide katteks: liikumata waranduse lisamaksu ja teiseks isikumaksu. Ma ei taha seda wiimast maksu mitte enam õigluse seisukohast välja minnes hinnata, sest seda on eelkõnelejad teinud kaunis põhjalikult, waid mis sellesse maksusse puutub, siis tahaksin küsimust waadelda otstarbekohasuse seisukohast. Kui Riigikogu käesolewa seaduseelnõu sarnasel kujul vastu võtma peaks nagu komisjoni poolt esitatud, siis ei saaks see oma otstarbet mitte kätte juba selle tõttu, et praegusel üleelatawal väga raskel majandusliku kriisi ja ikalduse ajajärgul nii hästi isikumaksu kui ka liikumata waranduste lisamaksu sissenõudmine suurelt osalt ülepääsemata raskustega ühenduses on. Isikumaks lasub ju mitte ainult maata elanikkude peale, waid tuleb seda isikumaksu maksta ka taluomanikkudel, kellel peale selle veel lisamaks maade pealt tuleb samal ajal, kus wõib olla raha ei jätku endistegi maksude tasumiseks. (K. Kornel (rhw.): W a a t, see on õige!) Sellepärast olengi mina selle maksu vastu; kui aga taluomanikult raske on sarnaseid lisamakse sisse nõuda, siis seda raskem on neid maksta kehwal maalainimestel ja töölistel, kellel sagedasti midagi süüa ei ole. Kehw rahwakiht maal on nõrkemas kaudsete maksude koorma all. Nad ei suuda isegi harilikul ajal neid makse maksta, mida seadused peale panewad, kust nad saawad praegusel erakorraliselt raskel ajal sissetulekuid, et oleks wõimalik veel lisamakse maksta. Tähendab, sarnasel teel ei saa summasid kokku puudujääkide katteks, kuid neid on waja katta ja selleks on

waja näidata teid. Sellest on juba aastaid ennem räägitud ja soowitatud, et riik oma üleauseid wäljaminekuid kärbiks. (K. Kornel (rhw.): Kuidas nad saawad edasitegutseda?) Härra Kornel, kui Teie sellega nõus olete, et raudteewalitsuse eelarwest see 24 miljonit, mis salongwagunite ülewälpidamiseks ja kõrgemate ametnikkude põrsastewadamiseks välja antakse, maha kustutatakse, siis saaks sellega katta poole osa waldade puudujääkidest. Sest waldade puudujääk on umbes 50 miljonit. (Siseminister K. Einbund: Kui suurriigi puudujääk on?) Mina juhtisin juba selle peale tähelpanu, et walla omawalitsuste esitajad juba minewal aastal Wabariigi Walitsust palunud on, et rahwa üldist rasket majanduslikku seisukorda arwesse wõetakse ja riigi wäljaminekuid wähendataks. Sest arusaadaw on, et maksud lõppude lõpuks, mingu nad riigi kasuks, maakonna- wõi walla omawalitsuse kasuks, — ikkagi ühest ja samast kodaniku taskust peawad tulema. Ja kui see task tühi on, siis ei ole ka riigil sealt enam midagi võtta, seda vähem omawalitsusel. Ka see 24 miljonit, mis salongwagunite peale välja antakse, on rahwa taskust välja pumbatud. Aga waldadel ei ole wõimalik selle tõttu waestele välja maksta abiraha, mida mõnel pool waldades 5 marka aastas maksetakse.

Selle tõttu, et meil kodanikud äärmiselt üle koormatud nii otsekoheste kui kaudsete maksudega, mis lähewad riigi wäljaminekute katteks, ei saa neile uusi koormaid omawalitsuste kasuks peale panna. Neile tahetakse nüüd lisamakse peale panna olgu wõi täiendawa liikumata waranduse maksu näol. Wõib ju olla, et taluperemeestelt on seda wõimalik sisse nõuda, sest neil leidub wallas- ja kinniswara, mida wõimalik on oksjoniteel ära müüa. Otstarbekohane see aga ei oleks. Aga pool osa maal elawatest inimestest on maatainimesed, töölised. Nemad kuuluwad samuti kawatsetawa lisikumaksu alla ja neil ei leidu sagedasti, mida oksjonile panna. On ju teada, et seadus teatawaid kitsendusi teeb, mida wõib wõlgade katteks müüa ja mida mitte. Meil on aga nii kaugele mindud, et isikumaksu tasumiseks on ära müüdüd teenijal naisterahwal wiimane suurrätik, mida tema palitu asemel on tarwitanud, popsil on ära müüdüd wiimane lambatall ja kui niikaugele minnakse, siis lõppude

lõpuks ei ole eestulewatel aastatel mitte midagi enam võtta. Kellel juba minewal aastal wiimane warandus on ära müüdüd, sellele võite käesolewal aastal panna maksu peale, kas isikumaksu wõi ükskõik missuguse maksu näol, temal anda midagi ei ole. Tähendab, see abinõu, mida käesolewa seadusega tahetakse tarwitusele võtta, sihile mitte ei wii. Iseenesest mõista, tuleks siis tarwitusele võtta teised abinõud. Meie maksupoliitikat on riigi algusest saati sihilikult sarnaselt juhitud, et omawalitsuste puudujäägid on krooniliseks nähtuseks saanud. Nad on olemas ja neid on tarwis kõrwaldada. Kui leiame, et ei isikumaks, ega liikumata waranduste lisamaks mitte otstarbekohased ei ole, siis peaks meie tarwitusele wõtma mõnesuguse teise abinõu, mis need puudujäägid kataks teisel teel. Kahjuks ei saa momentaalselt mõnda uut maksu sisse seada. Need annaks tagajärgi aastate järele. Ainukene abinõu, mida waldade puudujääkide katmiseks, praeguse seisukorra juures tarwitada wõiks, oleks need puudujäägid riigi kanda võtta. Selle wastu wõidakse muidugi ette tuua, et meil riigi eelarwes on juba puudujääk 400 miljonit marka ja kui meie seda puudujääki weel 50 miljoni marga wõrra suurendame, siis läheb asi ainult halwemaks ja lõppude lõpuks on maksjad ühed ja samad; riigi eelarwe katmiseks tarwilikud summad wõetakse ikkagi samade kodanikkude käest sisse ja meie ebaõige maksupoliitika juures langeb suurem osa sellest jällegi kehwemate inimeste kanda. Kuid üks osa vähemalt, wõib olla väiksem osa sellest maksust läheb siiski riigi eelarwe kaudu ka jõukamate kihtide kanda. Ma tahaksin wäga lugupeetud rahwasaadikute tähelpanu selle peale juhtida, missugused maksud ja missugused abinõud on teistes, mitte ainult Lääne-Euroopa waid ka Aasia riikides, juba mõnikümmend aastat tagasi maksuma pandud, selle jaoks, et omawalitsuste kulused katta. Siit wõiks mõned paralleelid tõmata ja wõrrelda, kui kaugele siis meie Eesti demokraatlik wabariik, kus õigluse põhimõte maksuma peab ka maksustamise poliitikas, kui kaugele ta on sel alal jõudnud. Kas ta mitte maha jäänud ei ole ka neist Aasia riikidest, kes juba 15 aastat tagasi oma kodanikka õiglasemalt on maksustanud, kui meil seda praegu tehtakse. Inglismaal kaetakse kogukonna väljaminekuid puhaskasu maksust, kin-

niswarade maksustamisest, mis teatud omawalitsuse piirkondades asuwad — metsad, kaewandused, maad, hooned jne., — 1888 aastast saati antakse seal teatud osa riigimaksudest omawalitsustele. 1905—1906 anti tollidest üksi umbes 3½ miljonit kuldmarka. Litsentsidest, õlle ja wiina aktiisist anti 110 miljonit kuldmarka. Üldisest pärandusmaksust 89½ miljonit kuldmarka. 1907—1908 a. saati on omawalitsuse osaks tulewad normid suurendatud.

Saksamaal saawad kogukonnad oma ülespidamiseks tulumaksu lisaprotsendid, ärimaksu ja maa ja hoonete maksu. Waranduste lisawäärtuste maksust ja kommunaalsest õllemaksust. Skandinaawias, Hollandis ja Belgias saawad samuti otsekohestest maksudest. Belgias, näiteks antakse peale selle weel teatud protsent postiwalitsuse tuludest ja riiklikkudest tollidest — kohwi, weini, õlle, wiina, äädika, suhkru jne., — Shweitsis saawad omawalitsused osa warandusemaksust, täiendawast tulumaksust ja pärandusmaksust, ostu-müügi poslinitest ja wäärtuste juurdekaswumaksust. Prantsusmaal kantakse walla omawalitsuste väljaminekud peasjalikult lisaprotsentidega otsekoheste maksude peale — linnades tollid, liha, kala jne. pealt. — Jookide aktsiisid. Itaalias: 1899 aastal ⅓ hoonete ja maa maksust, ⅓ tollidest, ülejäädaw osa äri-, üüri-, patendi- ja muudest maksudest. Austrias: riigi otsekoheste maksude lisamaks, restoraaniluba, jahilubad, pärandusmaks ja wiinamaksust 35,7 protsenti, siis peale selle weel luksusmaksud ja waranduste lisawäärtuste maks. Wõtame lõpuks Aasia riigi Jaapani. Seal saawad omawalitsused omale sissetulekud peasjalikult riigi otsekohestele maksudele juurdelisatava lisamaksu näol. Peale selle on weel iseseiswad omawalitsuse maksud: luksusmaks, patendi- ja muud maksud, mida omawalitsustel õigus on otsekohe tarwitada. Siit meie näeme, et neil mail juba paarkümmend aastat tagasi ei ole omawalitsuste väljaminekute katteks wõetud sarnast maksu, kui meil isikumaks on, mis ligi 40% väljaminekutest katab. Täiendawatest isikumaksudest kõnelemata. Wäga tähtis osa omawalitsuse kuludest on wäljamaal riigi kanda wõetud, ja kui meie wõtaks riigi kanda vähemalt puudujäägid, siis talitaksime samuti, nagu teistes maades ja ei kannataks õigluse põhimõte. Meie walla omawalit-

suste eelarwed on sedawõrd kärbitud, nende wäljaminekud on minimaalselt sisse wõetud, nii hoolekande- kui ka haridusalal. Meie wallawalitsused aga täidawad wäga tähtsaid ülesandeid riiklikul alal. Ma lubaksin teile, austatud rahwasaadikud, ühe lühikese ülewaate anda, missuguseid kohustusi walla omawalitsus riiklikul alal teostab ja kui olete seda ära kuulnud, siis peaksite vähemalt lubama wallaametnikkude palga summast ühe osa riigi kanda wõtta. Kui meie waatame wallawalitsuste ülesandeid ja kohustusi, siis leiame, et neid, mis otsekohe walla huwidega seotud, wäga wähe on, ja needki on kaudselt riiklikud, nagu wallaelanikkude registreerimine, isikutunnistuste wäljaandmine jne. Kuid waatame lähemalt walla omawalitsuste riiklikka ülesandeid. Kõigepealt on wallawalitsuste kohuseks Riigikogu walimisteks ja rahwahääletamisteks iga hääletamisjaoskonna jaoks hääleõiguslike kodanikkude nimekirjade pidamine, nende järjekorraline parandamine ja täiendamine, kaebtuste läbiwaatamine, nimeliste tunnistuste walmistamine ja kätte toimetamine; walimisruumide muretsemine ja korraldamine. Samasugused ülesanded on wallawalitsustel ka maakonnanõukogude walimiste alal, samuti, nagu Riigikogu walimistelgi, walla jaoskonna komisjonide tegewuse korraldamine, tarwitada andes samad hääleõiguslike kodanikkude nimekirjad, mis peetakse Riigikogu walimisteks ja rahwahääletamiseks. Üldiste maksude alal on samuti õige laialised ülesanded: liikumata waranduse maksumäärade wäljaarwamine ja maksjate nimekirja kandmine. Maksu teatelehtede walmistamine, maksude wastuwõtmine, wiiwitusprotsentide wäljaarwamine, maksuwõlglastele, kes omi makse ühe kuu jooksul peale maksu tähtaega ära ei õienda, politseile teatamine maksuwõlgade sissenõudmiseks. Samuti peawad nad ka tulumaksu alal toimetama. Järelwaatamine, kas teadaandeid tulude kohta kõigilt sisse antud, wiiwitajatele meeldetuletamine, maksukohuslaste tulude hindamine. Üksikute maksjate tulude selgitamiseks tarwilikkude teadete kogumine kõigilt asutustelt ja isikutelt, maksjate nimekirja wäljapanemine ja kaebtuste läbiwaatamine. Samuti tuleb neil ka tubakamaksu seaduse täitmise järel walwata. Tubakataimed üle lugeda jne. Siinjuures ei tasu see 10%,

mida wallad tulumaksust saawad, sagedasti ära wastawa komisjoni liigete palkasid, mis wallal kanda tuleb. Selle kohta on mul statistilised andmed ühe maakonna kohta ja wõin ütelda, et 17-st wallast 8 walda maksawad komisjoni liigetele rohkem päewaraha, kui tulumaksust saadaw summa wälja teeb. Ma tänan siis niisuguse 10% eest. Ka awalikkude orjuste alal on meie wallawalitsustel mitmesugused ülesanded, nagu näituseks teede korraspidamine, walwe waldade alla kuuluwate sildade ja teiste sarnaste ehituste korraspidamise järele, siis küütide käsutamine, kwitungite wäljaandmine, raamatupidamine küüdiõrjuse õiglase jaotamise suhtes, siis wangide edasisaatmise ja ka wäeteenistuse korralduse alal on wallawalitsustel wäga suured ülesanded, nagu rahwawäkke kutsumine, reserwilastud sõjawäelaste registreerimine ja siis uuesti kohale käsutamine, kohtukutsumiste kuulutuste wäljapanemine, hobuste registreerimine jne. Kui edasi läheme omawalitsuste otsekoheste ülesannete juurde terwishoiu, hoolekande ja rahwahariduse alal, siis näeme, et walla omawalitsuse tegewusest 10% selleks ära kulub, et täita neid nõudmisi, mida riik meile peale paneb. Ja vähemast nende ülesannete täitmiseks minew tööjõud, mida riik ära kasutab, peaks ka riigi poolt tasutud saama, kuid isegi seda ei ole riik mitte sennini teinud. Selle tõttu peaks ettepanek käesolewat seaduseelnõu tagasi lükata, täiesti põhjendatud olema ja walitsusel tuleks sellest teatud järeldus teha. Walitsus peaks esinema seaduseelnõuga, millega wõetakse waldade möödaläinud aasta puudujäägid riigi kanda, selle eeldusega, et riigi 1924 aasta eelarwe kuludeosa Riigikogu poolt wastawalt kärbitud saaks. Ma usun, et lugupeetud Riigikogu liikmed ka eelarwe arutamise puhul seda meie waldade majanduslikult wiltsat seisukorda arwesse saawad wõtma ja kõiki ülearuseid wäljaminekuid riigi eelarwest sedawõrd wähendawad, et nende puudujääkide riigi kanda wõtmine ka riigile suuremaid koormaid mitte peale ei pane ja selle tõttu siis see küsimus lahendatud saaks, ilma et pruugiks äärmiselt ebaõiget isikumaksu tarwitusele wõtta, mis meie kehwemaid kodanikke wäga rõhuks.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Riigi eelarwe arutamisel selgus, et Eesti ma-

janduspoliitikat juhib kildkond jõukaid tõusikuid, kes ei hooli rahwahuwidest, waid taga ajab ühepäewa liblikaté tasku-huwisid. Kui meie walla omawalitsuse puudujääkide katmiseks wõetawate maksude seaduseelnõu waatame, siis meie näeme, et ka siin on kawakindlalt läbi wiidud see, mis maksab meie üldises maksupoliitikas: et kõik maksud weeretada waesema kihhi õlgadele. Ja ei ole ka arwesse wõetud seda, kas see kiht suudab neid makse tasuda, mis peale pan-nakse wõi mitte.

Riigi eelarwe arutamise puhul meie nägime, et kodanikud riigi heaks, riigi eelarwe katmiseks, peawad andma 38,6% kõigest oma sissetulekust. Kui meie waatame neid summasid, mis lähewad maa-konna, linna ja walla omawalitsuste ülewalpidamiseks, siis meie näeme, et siin on need summad väga piiratud. Suuremad summad, mis on määratud walla omawalitsuse ülewalpidamiseks, nagu seda waldade 1923 a. eelarwed näitaisid, lähewad palkadeks ja omawalitsuste majanduslikkudeks kuludeks, kuna sellele järgnew summa läheb hariduskuludeks ja ühenduses sellega ka koolimajade ehitamiseks. Kui meie waatame sellest seisukohast omawalitsuste peale, nagu praegune ühiskond wõi praeguse demokraatia seisukohast omawalitsuste peale waadata tuleks, siis ei wõiks omawalitsuste tegewusala piirata mitte üksnes keskwalitsuse poolt antawate juhtnõõride täitmisega, waid omawalitsus, kui alauksus riigi organismis, peaks wõima ka teisi ülesandeid lahendada, mis ühenduses on rahwa majandusliku elu korraldamisega. Meil on senni omawalitsuste peale need ülesanded pandud ühe wõi teise asutuse kaudu, kuid nende ülesannete täitmiseks pole omawalitsustele mingisuguseid suuremaid wõimalusi antud. Seadused, mis omawalitsustele wõimalusi wõiks anda nende ülesannete täitmiseks, on maksude suhtes eriti puudulikud ja ühekiilgsed. Meil tuntakse inaal ainult kolme liiki maksusid, millest omawalitsused sissetulekuid saawad. Kõigesuurem sissetulek 1923 a. eelarwe järele saadi isikumaksust. Isikumaks on isegi suurem kui liikumata waranduse, kui maa- ja hoonetemaks kokku. Isikumaks annab Eesti riigi waldadele 49.830.645 marka sissetulekut, kuna maa- ja hoonetemaks teeb kokku 40.000.186 marka. Meil on ikka ja alati seletatud, et Eesti

riik on põllumajanduslik riik, kelle peasissetulekuallikas on põllutöö. Kui aga riik endale sissetulekuid muretseb, siis ei ole ta mitte sest seisukohast wälja läinud. Kui põllumajandus on esimese järgu tähtsusega, siis peaks tema olema ka kõige suuremaks sissetulekuallikaks maksude alal. Põllumajanduses loodakse suurem osa wäärtusi, mis sissetulekuid peaksid andma ja sellepärast peaks riik nendest ka suuremaid sissetulekuid saama.

Kui waatame riigi 1924 a. eelarwet, siis näeme, et eelarwes maa- ja hoonetemaksud väga wäikesed on. Mis puutub waldade 1923 a. puudujääkidesse, siis on ka siin sissetulekud waranduste pealt väga wäikesed. Mida see tähendab? See tähendab seda, et meil on läbi wiidud printsiip ja põhimõte, mis üldises maksupoliitikaski, et ei määrata makse jõukuse järele, waid maksudewõtmine on korraldatud isikute peade pealt. Wäga huwitawaks momendiks meie omawalitsuste kulude katmise alal on see asjaolu, et ka siin walitseb sama sihtjoon, mis riigi maksupoliitikas nähtawale tuleb, ja nimelt see, et nii kui riigi, nii ka omawalitsuste eelarwega wiinamonopool ühenduses seisab. Kui meie riigi eelarwe kohta ütleme, et see on joobnud eelarwe, siis wõime seda öelda ka omawalitsuste eelarwete kohta, et ka omawalitsused ses suunas on edasi sammunud ja oma eelarwet püüawad joobnud eelarweks teha. Selle põhjendamiseks lubatagu mul ette kanda mõned wäikesed arwud awalikkude ja ka alkoholi maksude kohta Pärnu maakonnas. Pärnu maakonnawalitsuse majandusosakonna andmete järele on 1922 a. Pärnu maakonnas 348.405 kupongi järele 174.202½ toopi piiritust ostetud. Kui poole toobi piirituse hinnaks wõtame 142,5 marka, teeb see summa 49.647.712 marka. Ostetud piirituse tshekide pealt on walla- ja alewiwalitsustele sisse tulnud 3.615.978 marka, karskuse kesктоimkonna, punaseristi, kultuurkapitaali jne. heaks 1.807.989 marka. Sellega on tshekiwiina ostmiseks maakonnas üldse kulutatud 55.071.679 marka. See on ühenduses ainult wiinamuretsemise kuludega. Awalikkudes joogikohtades, weinikauplustes, õlleladudes ja salajoogi kohtades müüdid jookide kohta puuduwad täpsed andmed. Maakonnas asuwaites restoraanides on käesolewal aastal ligikaudu 4 miljonit marka mitmesugu-

seid awalikka maksusid maksta. Äripidajad teenivad vähemalt 2 miljonit marka aastas, sellega peaks ärid vähemalt 6 miljonit marka aastas kasu andma, Arwame läbimüügi pealt 30% kasu, peaks läbimüük umbes 20 miljonit marka olema. Weinikaupluste, õlleladude ja salakõrtside läbimüüki ja seda osa, mida maainimesed linna restoraanides maha joowad, wõib umbes 30 miljoni marga peale aastas arwata. Kokku wõttes saame aukartust äratawa summa 105.071.679 marka, mida Pärnu maakonna elanikud aastas joowastawate jookide peale kulutawad:

Wõrdluseks toome Pärnumaa omawalitsuste 1923 a. eelarwed:

wallawalitsustes kokku	28.154.472 m.
alewites kokku	2.471.654 „
maakonnawalitsus	23.723.308 „
Summa kokku	54.349.434 m.

Sellest näeme, et joowastawate jookide peale kulutatakse umbes kaks korda rohkem, kui omawalitsuste ülespidamise ja kultuuriliste ülesannete täitmise peale.

Otsekoheseid maksusid oli Pärnumaa elanikkudel 1922 a. maksta: liikumata waranduse maksu 14.655.265 marka, tulumaksu — 12.292.760 marka, isikumaksu — 3.714.300 marka.

Läbistikku tuli Pärnu maakonnas 1922 a. iga hinge kohta: joowastawate jookide kulu umbes 1.398 marka, tshekiwiina kulu üksi 732 marka

Wõrreldes neid kulusid üksikute waldade wahel näeme, et wahe on väga suur. Üksikute waldade järele andmete wõrdlusest wõime Pärnu maakonna kohta järgmised järeldused teha: 1) mida kehmem maanurk, seda rohkem kulutatakse rahwa waranduse üksuse — puhaskasu rubla kohta tshekiwiina peale ja seda vähem awalikkude maksude peale: mida rohkem kulutatakse hariduse peale, seda vähem tshekiwiina peale, seda korralikumalt kasutatakse otsekohesed maksud; rannaäärsed elanikud tarwitawad tshekiwiina wõrreldes teiste waldadega keskmisel mōõdul.

Nüüd waatame tshekiwiina müügi- ja awalikkude maksude wõrdlust Pärnumaa waldades. Kui meie Pärnumaa waldasid üksikhaawal waatame, näeme, et Pöõgli wallas on tshekiwiina müügisumma 1922 aastal 470.298 marka, walla 1922 a. eelarwe 204.199 marka, iga hinge kohta tshekiwiina maksu 734 marka, alghariduse maksu 134 marka; 31. detsembril

1922 a. liikumata waranduse maksu protsentides — 79. Wana-Karistes on tshekiwiina müügisumma 1.761.322; walla eelarwe 1922 a. 336.985 marka, tshekiwiina maksu 838 marka iga hinge kohta ja alghariduse maksu iga hinge kohta — 198 marka Abja wallas. Tshekiwiina müügisumma 1922 a. 2.212.090 marka; walla eelarwe 1922 a. 932.660 marka. Tshekiwiina maksu hinge peale 755 marka, alghariduse maksu 314 marka. Tammiste wallas — tshekiwiina maksu üldine summa 1922 a. 130.071.—, walla 1922 a. eelarwe 244.668, tshekiwiina maksu hinge peale 1204 marka, alghariduse maksu 291 marka. Kui meie waatame teisi waldasid, siis näeme siin samasugust wahakorda, nii et üldiselt wõib ütelda, et mida kehmem maanurk, seda rohkem kulutatakse raha puhaskasurubla kohta tshekiwiina peale ja seda vähem awalikkude maksude peale. Mida rohkem kulutatakse hariduse peale, seda vähem läheb raha tshekiwiina peale, seda rohkem tasutakse otsekoheseid maksusid. Kui aga 1923 a. waldade eelarweid waadata, siis meie näeme, et siin ka väga suure summa wälja teewad hariduskulud. Kui meie käesolewa seaduseelnõu seletuskirja waatame, siis meie näeme, et 1923 a. waldade puudujäägid on olenenud suurelt osalt ja peaasjalikult uute koolimajade ehitamise peale antawatest summadest, mis wälja teewad 32.000.000.— erakorraliste kulude arwel.

Siin on juba selle peale tähelpanu juhitud, kui hariduslikkudest kuludest üks osa langeb riigi kanda, nimelt suurem osa ja teine osa, mis praegu waldade kanda on, eriti uute koolimajade ehitamine, siis peaks ka neis waldades, kus see algatus on maad leidnud ja kus ta waldadele ülejõu käib, riigi poolt selleks toetust antama. Mina ei taha mitte sellele seisukohale wastu waielda, mis siin sotsiaaldemokraatide poolt ses asjas ette toodi, kuid ühte asja tahaks siiski alla kriipsutada, nimelt, et 1923 a. puudujääkide katmine waldadele tarwilik on. Kui nüüd wõtta sotsiaaldemokraatide seisukoht selles asjas, et riik omadest summadest need puudujäägid kataks, siis ei saa meie sellega mitte ühel arwamisel olla. Peab üttelema, et riigi maksude-poliitika kaudu need maksud praegu ebaõiglaselt sisse nõutakse ja ei ole ka mitte ette näha, et 1924 a. maksupoliitikas muutusi ette wõetakse.

Kui praegu waldade puudujääkide katteks summasid nõutakse, siis tuleks seda täiesti teistsugustel teedel teha. Meie rühm arwab, et siin peaks täielikult wälja jätama isikumaks, mis praegustel oludel sugugi õiglane ei ole juba sellepärast, et palgatöölised ei teeni nii palju, et nad üldse maksta wõiksid. Ja kuna meil senni seda süsteemi maal on praktiseeritud, et on wõetud isegi maakondade puudujääkide katteks kõigi käest, sellepeale waatamata, missugune nende waranduslik seisukord on, ühtlast puudujääkide maksu, Wiljandimaal wõeti, näituseks, 400 marka maakonna puudujääkide katmiseks iga maksukohustusliku kodaniku käest, siin ei tehtud wahet ka mõne wana töowõimetu naise, ega taluperemehe wahel, ega ka tööpuuduse all kannatawate tööliste wahel. Kui maakonna omawalitsused määrasid 1923 a. Wiljandi maakonnas 1922 a. puudujääkide katteks maksu, siis talitasid nad nii puhtkommunistliku põhimõtte järele, et kõigile maksud ühtlaselt jagasid. Kuid oma majanduslikus elus ei talita need härrad mitte selle järele, waid käiwad hoopis teistsugust rada. Wõtawad maksu igatahes jõukate pealt mitte nende sissetuleku järele. See puudujääkide katmine Wiljandi maakonnas sünnitas enneolemata wihawaenu ja nurisemist maakonnawalitsuse tegewuse wastu. Nüüd, kus maakonnas juba isikumaksud waldade eelarwetes ette nähtud ja sisse nõutud, ja kui nüüd maakonnawalitsus oma puudujääkide katteks ka weel seaduswastaselt isikumaksu määrab, siis need inimesed, kes talwe eel põllutööst wabanewad, need on põllutöölised, popsid ja wäikekohapidajad, eriti need, kes suwiti teenistuses on suuratalunikkude juures ja kui need nüüd on wabanenud teenistusest taluperemeeste juures, pannakse neile weel peale erimaksud, siis ei ole see mitte õiglane. Kui teie waatate eriti käesolewat aastat maal, siis on kuulda sealt suurt nurinat, isegi jõukate poolt, raskete maksukohustuste wastu. Mina ei taha siin neid seisukohti kaitsta, mida põllumehed on oma kaebustega esile toonud, et neile maksud üle jõu käia. Oletame aga, et neil õigus on. Kas sellest wõib siis järeldusi teha, et põllutöölised ja teised waesemad kihid, kes maal elawad, et nemad need jõukad kodanikud on, kes waldade eelarwete katmiseks peawad oma wäikesest palgast suured summad wälja andma. Kuigi see

summa, 200 marka, mitte wäga suur ei ole, siiski teeb ta perekonna peale suurema summa wälja ja igauks teab ju, et popsidel ja teistel wäikemaapidajatel suuratalunnikkudega wõrreldes, alati suuremad perekonnad on. Ma olen Saaremaa esitajatelt kuulnud, et seal taluperemehed just sellepärast popside ja teiste wäikekohapidajate peale wäga waenulikud on, et nende perekonnaliigete arw, wõrreldes talupidajate omaga, palju enam kaswab. Selle juures soowitawad nemad Ploompuu printsiipi läbi wiia, sest wastasel korral, kui seda Ploompuu retsepti ei tarwitataks, sigineks neid wäikekohapidajaid liig palju, mis wõiks neile hallparunitele kardetawaks saada. Seda selatab Saaremaa töörahwesitaja. Kui nüüd niisugusel teel takistusi tahetakse teha, siis on see üheks wiisiks, teine wiis on aga maksude läbi luua seisukord, et need perekonnad wälja sureks alatoitlusesse ja känguks majanduse wiletsusse. Meie rühm on selle poolt, et waldade puudujääkide katteks wõtta liikumata waranduse maksu, kuid ei saa kuidagi pooldada isikumaksu, mis ei ole mitte sissetuleku järele, waid mis ebaõiglasel alusel, eriti waeste maa-töörahwa kihtide peal saab lasuma.

Juhataja K. Wirma: Et wõimaldada rahaasjanduse komisjonile mõnesuguseid korraldusi teha, kuulutan poole tunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 12.20 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 12.50 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp.**

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster.**

Juhataja L. Raudkepp: Koosolek jätkub edasi.

W. Grigorjew (wen.): Господа народные депутаты. Русская фракция всецело будет голосовать против так называемого поголовного налога. Налог этот крайне недемократичен и несправедлив, на местах он вызывает большой ропот и недовольство.

Способ взимания всякого рода налогов есть наиболее справедливый способ — прогрессивно-подходящий.

В деревне у трудового крестьянства единственной доходной статьей является земля.

В законопроекте сказано, что волостным советам Печерского уезда предоставляется право облагать поголовным налогом для покрытия своего дефицита мужчин до 200 мар. и женщин до 50 мар.; на десятину же земли для той же цели разрешается наложить не более 3 мар. 50 пени. Господа, ведь это абсурд; этому на местах никто не хочет верить. Почему так осторожно в центре относятся к единственной доходной статье — земли и так безразлично к голове бедной и богатой.

Здесь предыдущими ораторами слева была высказана мысль, что сельские общества несут разного рода обязанности в государственном масштабе, например: содержат дороги, школы, больницы и прочее, то было бы справедливее сказанный дефицит покрыть из государственных средств. Мысль эта правильна; русская фракция такое предложение поддержит.

Под такого рода соображения более всего подходит Печерский уезд. Там, помимо тяжелого наследства, оставленного последней освободительной войной, имеется неизлечимая рана, нанесенная в мирное время. Два года тому назад, по каким-то политическим и национальным соображениям, центральной властью были разделены 4 волости на 11 вопреки желаниям всего населения уезда, благодаря чему теперь населению приходится платить ни за что ни про что ежегодно около 7.000.000 мар. Из этого ясно видно, что раз раздел Печерских волостей вытекает из соображений государственных, а не местных, то государство и должно платить названную сумму.

При II чтении будет внесена поправка.

K. Kornel (rhw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on alamkommissjonis elawat mõttealdust tekitanud ja veel elawamat rahasjanduse komisjoni pleenumis. Toonitati üksmeelselt, et ei ole hea see wiis, et tagant järele tuleb kodanikka maksustada ja awaldati soowi, et tulewikus peaks sellest kuidagi mööda pääsema. Käesolew eelnõu on tõenduseks, et meie omawalitsuste ülesannete kogu ei ole mitte veel selgelt wälja kujunenud, samuti ka nende tuluallikad. Seda seadust on hädasti tarwis. Tõepoolest, kui meie seda seadust wastu ei wõta, siis satuksid meie omawalitsused paratamatult ras-

kesse seisukorda. Mis puutub maksusse enesesse, siis wõib ju isikumaksu wastu nii mõndagi ette tuua, kuid ei tohi ära unustada, et isikumaksu normid on ainult maksimaal-normid, ja seda maksu wõetakse niipalju, kuipalju kusagil hädapärast tarwis on wõtta. Seda silmas pidades, et meie walla omawalitsustes iga-suguste waadetega kihid esitatud on ja sellest seisukohast waadates wõib seda seadust ka käsitada. Üldse pean ma üt- lema, et käesolewa seaduse käsitamise juures on wäiteid ette toodud, mida oleks pidanud waremalt ette toodama. Oleks pidanud waremalt mõtlema selle peale, et meil niihästi omawalitsuse, kui ka oma- walitsuse maksuseadust hädasti waja on. Selle asemel on meil tihti nokitsetud wäike- ste eelnõude kallal, kuna hädalised uuendused ja parandused tegemata on jäetud. See on tingitud praegusest Riigi- kogu töötamiswiisist, mis ebaloomulikuks on muutunud ja mille juures perspektiiv ära kaob. Siin on ühtlasi ära tähenda- tud ka neid seisukohti, missugune peaks meil riigi- ja omawalitsuste wahekord olema, kuid siin on wäga raske kindlat joont ära määrata. On olemas asjatund- jaid, kes soowitawad, et omawalitsuste kulude kändmine jääks peasjalikult oma- walitsuste ülesandeks, seda silmas pida- des, et kui omawalitsus ise kohalikka huwisid rahuldab, siis loomulikult peab temal ka wõimalus olema katsuda omi uuendusi läbi wiia sellel määral, kui palju temale seda wõimaldab kodanikkude mak- sujõulikkus. Seal, kus omawalitsuse põhimõtteid kalliks peetakse, seal ei loo- deta mitte üksi riigi peale. Kuid silmas pidades seda, et omawalitsustel tuleb ka riiklikka ülesandeid täita, siis ei pääse sellest mööda, et omawalitsused selleks sissetulekuid ka riigi käest saawad. Kõik need ettepanekud, mis käesolewal juhtu- misel on ette toodud, — kõik need sihiwad sinna poole, missugune peaks uus oma- walitsuste maksuseadus olema. Kuid ka praegusest seadusest meie mööda ei pääse, tema on hädatarwilik. On küll se- letatud, et tuleks riigi eelarwe kuludes kokkuhoidlikum olla ja siis olewat kerge waldade puudujääki katta, aga kulude tegemisel peaksid omawalitsused samuti kokkuhoidlikud olema. Petsrimaa esi- taja tähendas, et isikumaks on ülekohtune maks, mis maatamehi raskesti koormab, aga sotsiaaldemokraatliku rühma esitaja härra Jõeäär oli õiglane ja ütles, et see

isikumaks lasub raskesti ka maaomanik- kude peal. Nii siis: kuigi selle maksu õiguslikkuse juures võib kahelda, aga ainult seda toonitada, et see maks ainult isikumaksu maksjatele koormaks langeb, siis on sarnane väide täiesti põhjenda- mata. Kõik selle seaduse head ja halwad küljed said rahaasjanduse komisjonis läbi arutatud. Rahaasjanduse komisjon tunnistas, et see halb on, et meie mak- suga tagant järele peame oma maksu- maksjaid tülitama; kuid ühtlasi oli tal selge, et meie käesolevast seaduse was- tuwõtmisest mööda ei pääse.

K. Tonkman (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Waldade omawalitsu- sed on tõesti raskest rahalises seisukorras. On täiesti ärasalgamata tõde, et tuleb lähemas tulewikus teesid leida ja seadusli- kult korraldada, kuidas waldade omawa- litsused wõiksid oma wäljaminekute kat- teks sissetulekuid leida. See on väga rõõmustaw, et ka pahemalt tiwalt on hakatud selle peale tähelepanu juhtima. (Pahemalt poolt: O-oh!) Meie oleme alati sellel seisukohal olnud, et wastawate seadustega teid leida, meie teame, et waldadele pealepandud kohus- tused väga rasked on, kui sellest aru saadakse, on see tõesti rõõmustaw. (M. Martna (sd.): Lugege esimese Riigikogu protokolle) Kõigi wal- dade seisukord ei ole mitte raske. On osa waldasid, kes omaga wälja tulewad. (M. Martna (sd.): Aga puudujää- gid?) ja ei ole mitte puudujääkisid ol- nud. Kui nüüd puudujääke waadata, siis selgub, et need on kahesugused. Ühed on täiesti sunduslikkudest wäljaminekute- st tulnud, Nendest wäljaminekute- st ei pääse wallad, mida nad on kohustatud kandma ja maksma.

Teised puudujäägid on sagedasti kulu- dest tulnud, mis on tekkinud omawalit- suse wildakast asjaajamisest. On raha wälja antud, mis sagedasti oleks wõinud kokkuhoidmise mõttes vähem wälja antud saada. Wallanõukogule on kõr- ged päewarahad maksetud, mis väga suuri summasid waldade wäljaminekutes wälja teewad. Waldade wäljaminekute- st on weel näha kõrged wallaametnikkude palgad, mis jällegi suured summad wälja reewad. (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Mis Teie luiskate!) Härra Reesen, ma ei luiska mitte, kui Teie lähete ja waatate järele, siis näete, et see nii on.

Kui Teie aga tõsiasja tahate tagasi lü- kata, siis luiskate Teie, aga mitte mina. Neid puudujääke saab aga siiski katta suure kokkuhoidmise mõttes.

See on täiesti suur wiga, et meie wal- dadele on wäljaminekud ette kirjutatud, kus nemad kulusid peawad wälja andma. Ei ole tarwilikul määral mitte seadusega ette nähtud, kust neid tulusid saada ja see on üks kõige raskem punkt puudu- jääkides.

Kes pani nüüd need kohustused wal- dadele peale? Mitte meie ei ole pannud, waid need kohustused olete teie peale pannud, sellepärast on tekkinud need puudujäägid. (M. Martna (sd.): Kas Teie niipalju aru ei saa, härra Tonkman?) Mida? (M. Martna (sd.): Et wallad olemas on ja kulud tu- lewad.) Saan aru, et waldades asja- ajamist mitte küllalt korralikult ei aeta, antakse wälja, mida wõiks aga palju wä- hem wälja anda. Teie, härra Martna, lähete asjast hoopis kõrwale. (M. Martna (sd.): Seda ütles härra Laarman Teile kõrwa sisse ja sedagi walesti.) Mina ei läinud asjast mitte kõrwale, waid Teie, härra Martna, kui Teie hakkate härra Saart ette tooma, kes on Lääne maakonna esi- mees. Ma ei ütle mitte seda, et härra Martna isiklikult seda tegi, waid ütlen seda, et pahempoolsete esitajad wallanõu- kogudes on seda teinud.

Kui nüüd maksud peale pannakse, üt- lete Teie ja kaebate, et ei ole raha. Teie ei taha seda seadust wastu wõtta, mis walla puudujääkide lahendamiseks on esi- tatud ja ütlete, et see ei kõlba. Mina üt- len walla omawalitsuste asjaajamise kohta, et wallanõukogud eelarweid tehes raha wälja mõistawad anda, aga ei oska mitte walla majapidamist otsotsaga kokku seada. (M. Martna (sd.): Si- n a l e p a w a l l a s t.) Ma wõiks ka näi- tuseks waldasid ette tuua, aga mina rää- gin siin ainult üldises mõttes, et waldade sissetulekuid ja wäljaminekuid ei ole osa- tud mitte tasakaalu wiia. Nüüd tuleb kü- simus, millega neid puudujääkisid katta. Siin öeldi härra Johanson'i poolt, et kesk- walitsus peaks waldade kulude katmiseks raha andma. (L. Johanson (sd.): Sealt antakse Teile laenu!) See ei ole õige terwendamise wiis.

Kui nüüd keskwalitsus hakkaks wal- dade puudujääke katma, siis peab küsima, kust keskwalitsus raha saab. Keskwalit-

sus saab oma sissetulekud ja raha riigikassa kaudu, mis maksudega sisse tulewad. Riigikassa ei ole mitte allikas, kust raha ülesse keeb, et sealt summasid wälja jagada wõiks, waid need summad peawad ka kuskilt sisse tulema. See oleks täiesti ebaloomulik, kui meie hakkame waldade puudujääkisid keskwalitsuse kaudu maksta. Siis tuleb wiimati wälja, et ühed kodanikud peawad kaks korda maksta. (M. Martna (sd.): Noh, Teile on see muidugi wõõras!) Ei ole wõõras, näituseks, kui see wald, kus mina elan, ehk see wald, kus härra Martna elab, on omaga wälja tulnud, — ja on mõni teine wald, kes omaga mitte wälja tulnud ei ole, siis peate Teie härra Martna ja mina ikkagi makse maksta keskwalitsuse heaks ja see keskwalitsus hakkab siis teiste waldade puudujääke sellega katma. Sellest näeme, et meie peame oma makse suurendama ja sellega teiste puudujääke katma. (M. Martna (sd.): Jätke see wäikene riigitarkus!) Ei ole, see on täiesti nii. Kuidas siis härra Martna seda seletab, olge lahked, seletage, mis-moodi Teie seda mõistate. (M. Martna (sd.): Laske nüüd, see wiidakse meie aega!) Mina toon Teile tõsiasja ette.

Teiseks, kui meie keskwalitsus hakkaks waldade puudujääke katma, siis wõiks see ka meie wallad libedale teele wiia, nende eelarwete tegemise juures, sest waldadel oleks teada, et keskwalitsus katab nende puudujäägid ja wald ei pruugi omaga wälja tulla. Siis ei püütagi otse kokku ajada, waid antakse raha wälja, ilma, et järele mõeldakse, kust sissetulekuid saab. Kui mujalt sissetulekuid saada ei ole, noh küll keskwalitsus maksab. See ei ole loomulik, iga majapidamise üksus, kui niisugune, seda ka walla omawalitsus on, peab oma tulud-kulud püüdma tasakaalu wiia nendes piirides, mis temal wõimalik saada on.

Selleks tuleb wastaw seadus luua ja seda püütakse praeguesitatud seadusega teha. See on ebaloomulik, kui üks asutus hakkab teise asutuse kulul elama. Praeguse olukorra parandamiseks teisi teid ei ole, kui käesolew seadus wastu wõtta, mis ära näitab, kuidaswiisi on wõimalik praegust puudujääki katta ja walla omawalitsustel ei ole tarwis uksi kinni panna.

Selles seaduses on paralleelselt ette nähtud isikumaks ja maamaks. Isiku-

maksu wastu waieldakse väga palju. Ka meie põllumehed ei ütle seda, et see isikumaks soojalt soowitaw oleks. Meie iseäranis, ei soowita seda mitte, aga meil ei ole praegu teisi pääseteid olemas. Kuid meie peame isikumaksu praeguses olukorras wastu wõtma.

Siin öeldakse, et waene rahwas ei wõi mitte walla omawalitsuste heaks maksu maksta. Aga härra Johanson jättis ütlemata, keda tema mõistab selle waese rahwa all. Meie rahwas ei ole rikas rahwas. Meie rahwas on kõik wõrdlemisi waene rahwas. (Wahelhüüepahemalt poolt: Siis peame omawalitsuse ukseid kinni panema?) See on hoopis teine küsimus, kui sellest seisukohast wälja minnakse. Aga meil ei ole mitte kuskil ei waldades ega ka mujal nii jõukat klassi näha, kellelt ainult wõidaks wõtta ja kelle peale kõiki maksusid panna wõiks. Waid meie walla maksumaksjad on wõrdlemisi waene, kehwa rahwas, sest waldades ei ole iseäralikku jõukust mitte näha. Minu arusaamise järele peawad demokraatlikus riigis kõik kodanikud omawalitsuse heaks makse maksta. Kui meie demokraatiat tunnistada tahame, siis peame ka selles mõttes demokraadid olema, et kui selle demokraatia heaks tarwis maksta on, seda ka maksame. Aga kui meil tuleb kohustusi kanda, siis ei taheta demokraat mitte olla. Tahetakse, et üks pool peab maksta, aga teine pool jagab selle wälja. See ei ole mitte õige. Meie peame igati, kuidas kellelgi jõudu on, maksta. Mina ütlen, — eriti „jõudu mööda“. (M. Martna (sd.): Seda meie just nõuame.) Rahwa maksud tulewad sellest seisukohast ära määrata, kuidas tema jõuab maksta. Ei ole mitte õige, kui tähendatakse, et peremehed wallas olla see jõukas klass. Ei ole asunik mitte weel jõukas sellega, et temal tükikene maad on. Ei ole ka põllumees praegusel ajal mitte jõukas ja käesolewal aastal wõib öelda, on põllumehed meil praegu weel raske-
mas seisukorras, kui töölisel. Põld tänawu aasta ei ole mitte küllalt wilja andnud. Wili on põldudel ära hääbunud. Aga tööliste palgad ei ole selle lõikuse tagajärjel mitte langenud, waid see on kõik penni pealt wälja maksetud, mis kaubeldud ja nende seisukord on kindlustatud, aga põllumeeste seisukord ei ole kindlustatud. (M. Martna (sd.): Teie peaksite õige kiriku ukse taha mi-

nema.) Senni ei lähe meie mitte kiriku uste taha, kui meie loovat tööd teeme.

Iga kodanik on esitatud oma esitajate kaudu walla omawalitsuses ja selle tegevuses. Kui kodanik õigusi tahab tarvitada, siis peab ta ka kodaniku kohustusi kandma. (L. Johanson (sd.): Kas see on põllumeeste kohustus?) Ei, see on üldine kohustus. (J. Reesen (väljasp. rhm.): Aga kui põllumeestel rohkem esitajaid on, siis peab ka rohkem kohustusi olema.) Põllumehed kannavad ka kohustusi. Teil on ju see seadus ees, lugege see läbi, siis selgub teile sealt, et ka põllumehed kannavad kohustusi maamaksude näol pluss isikumaksud. Ja isikud, kellel maad ei ole, maksavad isikumaksu. (Wahelhüüded pahemalt poolt.) Härra Reesen on selle ülewõtmisega harjunud, eks ta tulgu siis ja wõtku minu koht üle. (Wahelhüüde L. Johanson'i (sd.) poolt.) Jah, härra Johanson, see lause meeldib Teile nii väga. Ja mul ei ole ka selle wastu midagi, kui Teie seda siin praegu kordate.

Käesolewat seaduseelnõu, mis Wabariigi Walitsuse poolt esitatud, läbi arutades, tuli rahaasjanduse komisjon otsusele seadust esitada, nagu tema praegu esitatud on, Wabariigi Walitsuse poolt esitatud eelnõuga kooskõlas, et meie waldade puudujääke wõiksime katta.

Kellel õigused on, sellel olgu ka kohustused.

Siseminister K. Einbünd: Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. Johanson'il on nähtawasti minuga halb wahekord ja sellepärast leiab tema alati, olgu see igal korral asjalik wõi mitte asjaolude ja süüdistuste ettetoomist minu wastu. Kuulsime täna härra Johanson'i kõnes lauseid siseministeeriumi ja eriti minu kohta, et selle seaduse esitamine olewat hoolimatus, jõhker hoolimatus ja hoolimatus kodanikkude ja riigi wastu ja nagu ma aru sain, olewat see tõendus lohakast kohustetäitmisest jne. Härra Johanson aga ei pööranud sugugi tähelepanu selle peale, kui palju praegusel korral siseministeerium selles asjas süüdi on. Mul on juba mitmel korral wõimalus olnud austatud Riigikogu liigetele selgitada asjaolusid omawalitsuse alal ja näidata, et siseministeeriumi wõimupiiri ei kuulu mitte kogu omawalitsuste tegewusala eest hoolitse-

mine, waid järelwalwe ainult tegewuse seaduspärasuse üle. (J. Piiskar (is.): Mainitud suhtes.) Ühtlasi on mul juhus tähelepanu olnud juhtida mitmel korral selle peale, et omawalitsuse asutused siseministeeriumile mitte ei allu. Täna aga kuuleme, et omawalitsuse asutused alluwad ometi siseministeeriumile ja kuuleme seda sealt poolt, kust meie ei ole harjunud seda kuulma, iseäranis Riigikogu liikmelt Johanson'ilt. Sellepärast lubage minul selgitada praeguse seaduse juures siseministeeriumi eelwalmistawaid töid selleks, ja ühtlasi selgitada ka waateid kõnealolewate asjade kohta. Arutamisel olew seaduseelnõu on esitatud rahaministeeriumi poolt ja sellepärast ei oleks siseministeeriumil selle juures midagi öelda, aga et see seadus on walitsuse seadus ja et praegu rahaministeeriumi esitajat koosolekul ei ole, kuna minul aga omawalitsuse asjad lähemalt tuttawad on, sellepärast wõiksin selle juures wähe peatada.

Omawalitsusasjade peawalitsus on palunud mitmel korral omawalitsuse asutusi oma eelarweid kokku seada ja esitada õigeteks tähtaegadeks. Härra Johanson ütles, et walla omawalitsuste eelarwete kinnitamiste tähtaeg on 1-ne detsember, kuna aga kogu nende aastate jooksul ei ole korda läinud ei walla omawalitsustel ega ka maakonna omawalitsustel selleks tähtajaks, wälja arwatud üksikud linnad, eelarwet kokku seada. Ja harilik praksis on see, et wallad oma eelarwed esitawad umbes märtsis, aprillis. Siis tuleb maakonnawalitsustes nende eelarwete läbiwaatamine, protestide tõstmine. Mais, juunis, ka weel juulis woiwad waldade eelarwed täitmisele minna. Samasugune lugu oli ka käesolewa aasta eelarwetega, hoolimata sellest, et oleme palunud ikka õigel ajal eelarwed saata. Ja siin ei aita mingisugused pealekäimised senni, kui meie omawalitsuse asutused ei ole suutnud korralikuma töö juurde asuda. Juhus oli mul ka rahaasjanduse komisjonis selle peale tähelepanu juhtida ja see oli ka rkl. Johanson'il teada. Aga hoolimata sellest olewat siseministeerium süüdi, mikspärast tema mitte teatawaks ei teinud waldade puudujääke warem, mille tagajärjel käesolew seaduseelnõu ennem oleks Riigikogusse tulnud. Teie aga teate, et minul selles asjas omawalitsuse üle wõimu ei ole. (L. Johanson (sd.): Eelarwetuli Teie kätte. Wõimu ei ole?) Waadake, eelarwed tulewad,

aga missuguseks ajaks nemad tulewad? See on ainult seaduse worm. Kuidas seda wormi täita, selleks ei ole mitte abinõusid käepärast maakonnawalitsusel ega walitsusel. Sest see oleneb wallawalitsusest enesest, kas ta seaduslikka tähtaegu täidab wõi mitte. Kui tema seda ei täida, muidugi on siis nii hästi maakonnawalitsusel kui ka walitsusel wõimalus pöörata kohtu poole ja paluda kohut, et tema sunnib eelarwet kokku seadma. Kui kohus otsuse teeb, et wallawalitsus peab eelarwe kokku seadma, siis ei tähenda weel mitte, et omawalitsus seda weel teeb, ma ütlen, et omawalitsused seda on täitnud. Aga nad wõiwad ka tegemata jätta. Raske on midagi teha. (L. Johanson (sd.): Palju on kohtu käes niisuguseid juhtumisi?) Härra Johanson, mitte midagi selle sarnast. Meie oleme kahte maakonnawalitsust pidanud sundima kohtu kaudu oma eelarwet kokku seadma. Aga meie saame aru, et asuda kohtukäimise teele, see oleks asjata tee olema. Aga omawalitsuste asutustel ei ole wõimalust rutata eelarwete kokkuseadmiseiga. Ja tuleb oodata, tuleb lihtsalt wiiwitada sennikaua kunni eelarwed kokku seatakse. Asutused on ise huwitatud sellest, et eelarwet rutem kokku seada, ja nõnda siis käesolewa aasta eelarwed saime meie lõpulikult juulikuus. Kokkuwõtmise peale kulus augustikuu ära, ja septembrikuul esitasime ülewaate walitsusele. Selle ülewaate tagajärjeks ongi käesolewa eelnoü esitamine oktoobrikuul. See ei ole mitte pikk aeg. Walitsuses on kulunud asja arutamiseks keskmiselt üks kuu. Mingisugust hoolimatust, närusust, lohakust, seda, mida ma kuulen rkl. Johansonilt, ei ole olnud. Noh, ei oleks põhjust mitte wahest ette heita, aga kui rkl. Johanson seda teeb, siis muidugi saan seda seletada sellega, et härra Johansonil põhjus on seda otsida kas heal wõi halwal juhtumisel. (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Teie ei ole ju muidugi suutnud seda ümber lükata.)

Nüüd kui meie asja juurde asume, siis näeme, et praegu omawalitsuse asutused kannatawad puudujääkide all. Meie kuulsime, et walla omawalitsuste puudujääk on umbes 50 miljonit. Maakonnawalitsuste puudujääki katame juba teist aastat, ja ta ulatab 120 miljonini dotatsioonidega. Linna omawalitsustel senniajani puudujääke pole olnud, wälja arwatud üksikud

linnad. (J. Wain (sd.): Linnad wist natukene pahempoolsema d.) See tuleb sellest, et linnawalitsustel teised tuluallikad on kui maal. Neid puudujääke oleme katsunud waldades iga aasta lõpul juba teist aastat sellekohaste lisamaksudega katta. Maakondis oleme katsunud seda teha, nagu ma juba tähendasin, dotatsioonidena riigikassast. Nüüd wõidakse Riigikogu liigete poolt tulla loomulikult etteheidetega, et mispärast meil omawalitsuste maksuseadus puudub, mis oleks kõrwaldanud need puudujäägid wõi mis, teisiti öelda, oleks wõimaldanud suuremad tulud ja mispärast meie tuleme juba teist aastat niisuguste lühikeste eelnõudega. Ma olen kuulnud juba mitmel korral rahaministri poolt tähelepanu juhtimist selle peale, et riigi maksuseaduste kordaseadmine ei ole mitte kerge asi ja üksikult nende Riigikogu liigetega rääkida, kes täna iseäranis ägedalt wastu waidlewad, selgub ka, et nendel wähe lootust on, et meie ühe kunni 2 aasta jooksul suudaksime oma maksukorraldust ja maksuaparaati korda seada. Sellepärast, kui riigi maksustamise korraldus mitte weel lõpulikult walmis ei ole, ei saa meie weel mitte rääkida omawalitsuste heast korraldusest. Ma kuulasin huwitusega täna härra Jõeäär'i seletusi sellest, kuidas on Saksamaal, Inglismaal ja isegi Jaapanis selle korraldusega lugu. Ma kuulsin ka neid aastarwusid, mida härra Jõeäär ette tõi ja Inglismaa kohta kuulsin, et kogu see kordaseadmine on aastakümneid wõtnud. Meie elame rahuaega alles kolm aastat ja nüüd selle kolme aasta jooksul pidime siis riigi maksukorraldused kõik läbi wiima, pidime kindla wahe tegema riigi ja omawalitsuse maksude wahel ja kõik pidi korras olema. Ma saan aru, et seda tuleb walitsuse käest nõuda ja kui mina oleks parlamendi liige... (Wahelhüüe: Teie olete ju seda!) Olen küll, kuid praegusel korral ministri seisukorras — ja iseäranis kui mina oleksin weel pahempoolne, siis nõuaksin ma sedasama walitsuse käest, aga lubage siis ka, et walitsus seletab, missugused takistused temal ees. (L. Johanson (sd.): Ärge siis öelge, et isiklik oldakse!) Ei, seda ma ei ütle, minul oll aga ainult sarnane arwamine sellepärast, et meie kahekesi, kokku puutudes komisjonides, igalpool wahetame teinekord ikka terawaid etteheiteid, ega meil ei maksa seda salata. Sellepärast lubage

ka walitsusel öelda, et ikka kolme aasta jooksul seda tööd ei jõua ära teha, mis Inglismaal aastakümnete ja sadadega on tehtud. Kui walitsusel see tahtmine on, wõib seda läbi wiia sel juhtumisel, kui mingisugune rühm ei hakka tagajärgi tõmbama, niisuguseid, kui rkl. Johanson seda täna tegi, waid jääb ootama kunni tööga lõpule jõutakse. (E. Martinson (sd.): Kas alustatud on? J. Piiskar (is.): Blashen kto werujet, — teplo jemu na swete!) Nüüd oleks huwitaw olnud meie naabermäid tähele panna, kas seal sellepoolest palju paremusi on. Meil on omawalitsuse üksused wälja kujunenud ammugi, ainult uute üksustena on juurde tulnud maakonnad ja Riigikogu oma ühel nõupidamisel on soowi awaldanud, et need omawalitsuse üksused ka jääksid. Aga ometi meie ei wõi ütelda ja keegi wist ei wõi praegusel korral tõendada, et walitseks mingisugune ühtlane arwamine meie omawalitsuse konstruktsiooni juures ja et tingimata need üksused niisugusel kujul meie walitsemise aparaadis peaksid nüüd jääma niisugusel kujul, nagu nad praegu tegutsewad ja sellepärast ärge pange, härrad Riigikogu liikmed, pahaks, kui meie ses asjas laseme ka pisut ajal otsustada, laseme omawalitsusi töötada, et näha saada, missugust tagajärge nende üksuste töö kannab. Murda enneaegu seda, wõib olla, ei lähe korda ja annab halbu tagajärgi. Kui meie tegelikult laseme neid töötada, siis selgub, kuidas parem seda korraldada oleks. On huwitaw, et omawalitsuse asutused ei ole wälja kujunenud mitte üheski meie naaberriigis lõpulikult. Meie teame, missugune rewolutsioon selles asjas praegu Lätimaal sünnib. (M. Martna (sd.): Kas Soome on ka nende hulgas?) Soomes ilmuwad wiimasel ajal uued tendentsid nii kui teistelgi ajalooliselt wäljakujunenud maadel ja meie ei wõi Soomet, kui wänamat riiki, kõne alla wõtta. Mis Lätis ja Leedus sünnib, see huwitab meid praegu ja ma wõin ütelda, et Läti wabariik on otsustanud lõpulikult maakonna omawalitsused likwideerimisele wõtta ja ma kuulen, et Leedumaa minewat ka sarnapoole. Sellega ei taha ma sugugi öelda, et ka meie sama teed käima peame. Minu seisukoht on hoopis teistsugune. Kõik see tõendab ja näitab, et kui meie oma riigi esimestel aastatel oleksime omawalitsuste konstruktsiooni wälja kujundanud,

siis oleks olnud see warajane samm. Sellest oleneb ka eriti omawalitsuste makskorraldus. Seda kindlaks määrata enne, kui omawalitsuste korraldus kindlaks määratud ei ole, ei oleks soowitaw. See oli teine põhjus. Esimene põhjus oli see, nagu juba tähendasin, et meie riigi heaks tulewate maksude korraldus lõpulikult wälja kujunenud ei ole ja just sellepärast peame ajutiste seadustega asju korraldama. Omawalitsuste tulude korraldamise juures peame üles seadma teatawad põhimõtted, nendest tähtsamad oleks muuseas järgmised: omawalitsuse asutustel peawad tulud olema mitte äraripuwad riigikassast. (M. Martna (sd.): Wäga õige.) Meie sennine praktika ses asjas on hädasunnil teistsugune olnud. Maakonna omawalitsused on olenenud oma tulude poolest suurelt osalt riigikassast. Ma nimetasin, et pidime hädasunnil dotatsioonidega asjast üle saama. Wõib olla, on tulewane aasta wiimane sarnane aasta, ma vähemalt loodan seda, sest käesolew aasta on raske aasta ja meie ei wõiks praegu mitte kodanikkudele rohkem makse peale panna, et katta omawalitsuse puudujääke ja sellepärast, wõib olla, peame weel 1924 a. eelarwes dotatsioonidega läbi ajama maakondade heaks. (M. Martna (sd.): Härra Tonkman, kas kuulete nüüd.) Aga ma arwan, et see on wahest wiimane aasta. See seisukord, et omawalitsused olenewad oma tuludega riigikassast, awaldab wäga mitmesugust halba mõju. Omawalitsus oma tegewuses saab äraripuwalks teistest asutustest ja teisest küljest wõtab ta omawalitsuste käest iga-suguse wastutuse, ning 3) ühenduses selle wastutusega tehakse suuremaid kulusid, kui seda muidu oleks tehtud, sest omawalitsuse üks headest külgedest on ju see, et rahwas ise kohapeal walwab ja kontrollib, et üleliigseid kulusid ei tehtaks, et kuld tehtakse ainult wäajaduse järele ja kokkuhoidlikult. Kui meie aga omawalitsuse asutustele anname õiguse riigi arwel kulutada, siis see mingisugune õige süsteem ei ole. Kui meie seda hädaseisukorras teeme, siis igatahes saame meie sellest warsti wälja. Kui mina, kui autonoomne asutus, otsustada wõin kulusummasid, tulusummad aga saan wäljaspoolt, siis ei ole see õige majapidamise wiis. (M. Martna (sd.): Nõnda ma ei mõelnud. Shweits on mitusada aastat wana ja seal mak-

sabikkagise süsteem, et wae sematele kogukondadele kesk-kassast abi antakse.) See on ise-asi, abiandmine on iseasi. Aga meie kõneleme praegusel korral sellest, ja ma kuulsin ka kogu aeg pahempoolsete nõudmist, et tulud peawad kõik riigi käest tulema. Siin tuleb härra Jõeäär ja ütleb, et waadake, waldadel on puudujääk, ja selle peab riik maksma. Tähendab, ma teen ilusa eelarwe kokku, wõtan ilusad eelarwed wastu, aga teisest kassast peab seda wälja maksetama. Waadake, see ei ole mitte loomulik. Omawalitsuse asutuste peale peab pandama mitte ainult kõlbline wastutus nende summade eest, waid omawalitsuse asutuste peale peab pandama ka poliitiline wastutus. Tähendab, nemad peawad wastutama oma walijate ees nende summade eest, mis nad kulutawad. Seda ei ole meie aga kahjaks weel suatnud läbi wiia. Omawalitsuse asutustele tuleb wõimalus anda ise rajada oma eelarwe ja bilansipoliitikat, kõigil kodanikkudel peab teada olema, et waadake, need ja need on omawalitsuse asutuste tuluallikad, ning neil peab olema wõimalus selle järele walwata, kuidas neid tuluallikaid ära kasutatakse, kuidas neist kulusid tehakse. (M. Martna (sd.): Wiinatshekid on hästi ära kasutatud.)

See oleks esimene printsiip, esimene põhimõte. Teine põhimõte, mis mitte vähem tähtis, kui eelmine, on see, et meie peame omawalitsuse asutustele wõimaluse andma maksude ülemmäärased wabamalt määrata. (H. Heideman (töörp.): See on nõõrimise põhimõte!) Ma ei tahaks mitte öelda, et meie esialgu wõiksime seda täies ulatuses läbi wiia. Ka Riigikogu liigete hulgas ei ole vähemalt see waade mitte täies ulatuses läbi löönud, kuna meil kardetakse, et omawalitsuse asutused wõiwad ülemmäärased määrates kurjasti seda tarwitada. (J. Zimmerman (töer.): Missugused need kartused on? Kes need kartjad on?) Ma olen kuulnud komisjonis. (M. Martna (sd.): Härra minister on teisest erakonnast, wõib olla, et selle erakonna waated on nii!) Mis sellesse puutub, siis tean, et minu erakond ei ole selle wastu, et teatawate maksude ülemmäärade juures wõib wabadus olla. Põhimõte oleks aga see, et omawalitsuse asu-

tustele maksude ülemmäärade juures tuleb teatud wabadus anda. Need kaks põhimõtet peaks teed leidma walmistatawas omawalitsuste maksuseaduses ja meie tahame arwata, et tulew aasta wast wiimane oleks erakorraliste oludega läbijamiseks ja et juba 1925 a. wõimalus oleks omawalitsustel, kindla omawalitsuse maksuseaduse põhjal oma eelarweid kokku seada. Mis puutub käesolewasse seaduseelnõusse, siis selle kokkuseadmisel tekkisid järgmised küsimused: Esiteks, kas wõtta see 50 miljonit riigikassa kanda. Selle seisukoha wastu waieldi. Kogu walitsus oli selle seisukoha wastu, ja just nende esimeste põhimõtete pärast, millest siin kõnelesin. Ei ole ju loomulik, et riik oma eelarwe järele kataks kulud, mis omawalitsused oma eelarwe järele on otsustanud teha. Ühtlasi ei näe ka wõimalusi, kus praeguse riigieelarwe järele need 50 miljonit marka peaks wõetama. Teine küsimus on, kas mitte katta laenu dega? Siin on tegemist walla omawalit- sustega, mitte linna ega maakonna oma- walitsustega, sellepärast oleks raske kõneleda laenudest. Meie teame, et laenu- sid wõib teha mingisugusel kindlustusel. Ühtlasi teame ka, et walla omawalitsusel kindlustusi laenude tegemiseks mitte kül- laldaselt ei ole. Meil on ka teada, et walla omawalitsustel raske oleks laenusid katta, kui wäikestel üksustel, sellepärast oleks raske kõneleda ka laenudest. Jääb järele kolmas wõimalus, see on lisamaksud, kuigi aasta lõpul. Siin tuli walimisele missugused nendest maksudest wõtta tarwitusele. Walla omawalitsused saa- wad tulusid isikumaksudest, kinniswara maksust, tulumaksust ja tööstusmaksust. Algame wiimasega. Tööstusmaksudest puudujääkisid katta oleks täiesti wõimatu olewat. Tööstusmaksust wõetakse praegusel korral walla heaks kunni 2% tööstusetewõtte brutto läbikäigust, mis wälja teeb kunni 20% tema tulust. Wõetakse seda nende määrade järele, nende aluste järele, mis wald kokku on seadnud ja mida pärast sise- ning raha- ministri poolt kinnitatakse. Maksuwõt- mise alused on sedawõrd juhuslikud, et sünnitawad tegelikult palju ülekohtu ja kuigi wast mitte otse ülekohtu, siis sünnitawad nad sedawõrd ebaõiglase mak- sumääramise, et summad, mis wõetakse ühede ja samade wäärtuslikkude töös- tusetewõtete pealt, wäga lahkuminewad on. Tuleb ette tõesti, et niisugused töös-

tusetwõtted, nagu palkideparwetamine, et neile wallawalitsus tahab oma maksu peale panna. See maks toob kõigist sisse 8 miljonit, kõige rohkem 10 miljonit marka waldadele. Kõigil neil põhjustel tööstusmaksust ei saa kõnelda. Tulewa aasta kohta on kawatsus tööstusmaksu sel kujul üldse omawalitsuste heaks kaotada. Kõige õigem oleks olnud puudujäägi kattteks tulumaksu wõtta, aga meie teame, et tulumaksu wõtmine on suurte sekeldustega ja suure kantseilise asjaajamisega ühenduses. See koormaks mitte ainult omawalitsuse asutusi sissenõudmise juures, waid koormaks ka riigi maksuaparaati ja nende wäikeste summade sissenõudmiseks, mis meil tulumaksule lisana juurde tuleb, tuleks nüüd nii suur aparaat liikwele panna, niipalju kulusid sünnitada selle juures, mis nüüd wõrreldes isiku ja kinniswara maksu juures mitte ette ei tule. Nendel põhjustel jääme peatama kahè maksu juures, see on isikumaks ja kinniswaramaks. Oli selge, et wõtma peab neid mõlemaid, et kinni hoida õiglasest maksuwõtmisest... (Wahelhüüe: Erilistest traditsioonidest!) ja, et kinni hoida maksujõust. Sealjuures wõtsime arwesse, et isikumaks meil wõrdlemisi wäike on ja ei tohiks kellelegi koormaks saada, pealegi kui waesed isikumaksust wabastatakse. (M. Martna (sd.): Kas meil siis waeseid on?) Aga miks mitte? Seadus näeb ette isikumaksust wabastamise wõimaluse. (Segane wahelhüüe.) On ka suur ja lai wõimalus, ka teised peawad tööd tegema. Praegune isikumaks on 200 marka ja naistele 100 marka. Meie teame aga, et enne isikumaks ulatas kunni 5. rublani aastas. (M. Martna (sd.): Kas see on Teie ideaal?) Ei ole. Seda kõrwuti seades praeguse 200. ja 100. margaga... (M. Martna (sd.): Ma seadsin päewapalgaga kõrwuti.) ...näib kaunis suur wahe olewat. Meil ei ole mingisugust tarwidust tõsta isikumaksu pealepanemises 5. rubla normini, aga meil on põhjust waadata, kas meil mitte need kihid, kes isikumaksu allalangemist näeksid, weel mingisuguseid teisi maksusid maksawad wõi ei maksa ja kas nad liiga maksudega koormatud on. Sellepärast lubage ka selle juures mõne sõnaga peatada. Kinniswaramaks on meil pisut kõrgem, kui Wene ajal. Maamaksule on aga juurde tulnud maapidajatele weel tu-

lumaks, mis on paiguti suurem, kui maa-maks ja peale selle on weel isikumaks, nii, et maapidajal tuleb maksta kolmesugust maksu. Kõik palgatöölised maal, kes ainult isikumaksu maksawad, on eksistentsmiinimumi pärast tulumaksust wabastatud. Kui meie ka isikumaksu praegu ära kaotaksime, siis oleksid meie palgatöölised maal igasugusest maksust omawalitsuse heaks wabad. (M. Martna (sd.): Aga kaudsed maksud?) Kaudseid maksusid maksawad kõik. Ega Teie ei ole kaudsete maksude maksmises wähem eesõigustatud seisukorras, kui mõni teine, wõi kolmas. Kaudseid maksusid maksab, kuidas keegi tarwitab ja kes rohkem tarwitada jõuab, maksab ka rohkem kaudseid maksusid. (M. Martna (sd.): Härra minister, kas Teie siis selle peale ka nii waatasite, kui Teie siin rühmas istusite?) Mina analüseerin asju ja asjaolusid alati ühesuguselt, nii nagu nad tegelikus elus on. (J. Reesen (wäljasp. rhm.) Kus Teie seda tegelikkuelu waatate, kas kabinetis?) Ega Teiegi „omast kabinetist“ palju wälja ei ulata.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **K. Wirma.**)

Mujal näeme aga, et tulumaksu eksistentsmiinimumi pealt omawalitsuste heaks weel erinormide järele maksu wõetakse. Nii, et meie, härra Martna, ei wõi mitte öelda, et kõik need on maksust wabad, kes tulumaksu eksistentsmiinimumi alla ei käi. Eksistentsmiinimumi pealt maksetakse just maksusid eriti omawalitsuse heaks. Wõib olla, meil tuleb seda arwesse wõtta ka omawalitsuse maksude seaduse juures. Meie ei wõi aga praegusel korral täiel määral seda õigeks pidada, et omawalitsuse wõimust wõtaksid osa kohalikud elanikud enamuses, kes samade omawalitsuste heaks sugugi maksusid ei maksa. See oleks ilma wastutuseta walitsemine. (M. Martna (sd.): See on härra Pätsi põhimõte 20-ne aasta eest!) Lubage, omawalitsuse maksud on, nagu/teie teate, kinniswaramaksud, tulumaks, isikumaks ja nüüd ka erakordselt piiritustsheki maks. Aga nagu ma juba ütlesin, jääb wiimane ära ja nõnda jääwad järele wiimased kolm maksu. Kui meie wabastame neist kohalikud elanikud, siis tuleb tõesti nõnda wälja, et omawalitsuse bñdsheti kokkuseadmise otsus-

tawad need, kes sinna pennigi ei maksa. Sellepärast ütlen, et meil tuleb eksistentsmiinimum maksu alla panna, nii nagu seda ka mujal tehakse. (J. Wain'i (sd.) wahelhüüe.) Ei, see ei ole mitte nõnda, waid igäüks peab maksma oma jõu kohaselt. (M. Martna (sd.): Mis Teie segate põhimõtet.) Nüüd, austatud Riigikogu liikmed, kõneldes weel isikumaksust, peaksime kõrwa seadma minu pärast maaoludes waesema wõi kehwema talupidaja — taluteenijaga, kelle tulud praegusel korral wõib olla, tulumaksustamist mitte ei wõimalda, aga nad nii suured on, et see palgatööline mitte wäga palju halwemini ei ela, kui wäikemaapidaja. Waadake, niisugune on seisukord. Ja nüüd sellepärast kui meie palgatöölised igasuguse maksu alt wabastaksime, siis ei oleks see mitte õiglane. Muidugi ma ei taha sellega kõneleda isikumaksu poolt. Wõib olla tuleb meil isikumaks ära kaotada, kuid selle asemele tuleks teised maksustamise wiisid leida, mida aga praegu ei ole, mispärast ka isikumaks peab jääma.

Lõpuks jagan mina täiesti neid waateid, mis ette toodi pahemalt poolt, et meil osa riigi tulused tuleb omawalitsusele sellekohaste seadustega anda. Juba käesolewal aastal oli siseministeeriumi poolt walitsusele ette pandud, et maamaksust ja tulumaksust suurem osa omawalitsuse heaks läheks, see tähendab, et wastawad maksuseadused tulewad ümber kohendada ja maksujaotus omawalitsuse ja riigi wahel teiseks teha. Arwesse wõttes praegust erakorralist aega ja raskusi, mis meil juba riigi eelarwe juures ees

seisawad, ei leidnud walitsus mitte wõimaliku olewat käesolewal aastal riigi tuludest osa ära anda. Selge on aga, et selles tendentsis mõne aasta pärast nii kaugele jõuame, et maamaksust ja tulumaksust osa ära wõime anda. Omawalitsuste tööala peab suurenema. Ühtlasi tahab ka selge olla, et riigiasutuste funktsioonide kokkutõmbamine läheb kordkorralt edasi ja nende funktsioonide üleandmine omawalitsustele laieneb. Sellega ühes muidugi sünnib ka wahetõmbamine riigi ja omawalitsuste tulude wahel. Tulewa aasta kohta arwatawasti maa-konna omawalitsuste puudujäägid tulewad meil weel katta dotatsioonide kaudu. Walla omawalitsuste puudujääkide katmine saab aga juba warsti Riigikogule esitatawas seaduseelnõus ette nähtud ja sellepärast 1924 a. mingisuguseid lisamaksude eelnõude esitamisi mitte enam ei ole ja alles 1925 aastal, see tähendab tulewa aasta jooksul, wõiksime walmis saada omawalitsuste maksuseadusega. Nii et waldade 1924 a. tulud saawad juba lahendamalt ette nähtud.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Janson'i poolt on kwoorumküsimus üles tõstatatud. Palun sekretäari helistada. (Helistatakse kõrwalruumidesse.) Koos on 45 Riigikogu liiget — seega puudub kwoorum.

Lõpetan koosoleku.

Järgmine koosolek on juhatuse poolt määratud täna kell 5 p. l.

Koosolek lõpeb kell 2.15 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Abiesimees **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **Osk. Köster**.